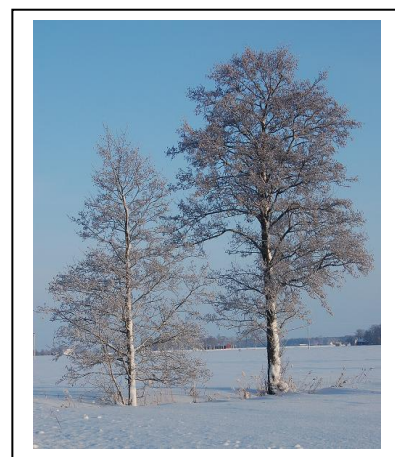

Växtbeskrivningsmodellen

Framtagande av en modell för informationsblad
om träd och buskar vintertid

Therese Andersson

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Trädgårdens hantverk och design

21 hp
2011

Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet

Förord

Detta examensarbete omfattar 21 högskolepoäng och är upprättat vid institutionen för kulturvård Dacapo i Mariestad, Göteborgs universitet.

Jag vill rikta ett tack till min handledare Maria Henje för det stöd hon har gett mig under arbetet med undersökningen.

Jag vill också tacka min familj som har stöttat mig under arbetets gång.

/Therese Andersson, Vara.

Abstract

The purpose of my thesis is to investigate whether it is possible to create a layout model describing tree and shrubs in winter time. The model should be able to use as an idea for a book or a catalogs.

The survey consists of three different steps that result in the chosen model. The three steps are the following; a study of relevant literature, the layout process and taking photographs. During the study of existing literature, the literature is analyzed and data is gathered and tested against the model. The layout is created as a template to base the work on. Photo material is collected in order to have it tested against the model.

The inquiry showed that it is possible to create a model for a spread in a book about trees and shrubs in winter time. This study cannot show if this design is the most optimal, but the main goal has been achieved. A new design and a layout for a book containing trees and shrubs during wintertime has been created and the design process has been described.

Sammanfattning

Avsikten med detta examensarbete är att undersöka om det gick att skapa en växtbeskrivningsmodell som skulle kunna fungera som ett uppslag till en bok eller katalog med träd och buskar vintertid.

Undersökningen innehåller tre viktiga processteg som resulterar i den valda växtbeskrivningsmodellen. Dessa tre steg är: en litteraturstudie, layoutarbetet samt fotografering. I litteraturstudien undersöks och analyseras befintlig litteratur och information samlas ihop som kan vara värd att prövas i växtbeskrivningsmodellen. En layout arbetas fram som skall användas som en grundmall att arbeta utefter. Under fotograferingsarbetet samlades fotomaterial in som skall prövas i växtbeskrivningsmodellen.

Undersökningen visade att det gick att utforma en växtbeskrivningsmodell som skulle kunna fungera som ett uppslag i en bok med träd och buskars vinterutseende. Om denna utformning är den mest optimala kan inte undersökningen utvisa. Men undersökningens huvudsyfte har uppnåtts och ett nytt upplägg och förslag till en bok med barkvistade träd och buskar har genomförts och designprocessen har beskrivits.

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Bakgrund	4
Problemformulering.....	5
Syfte.....	5
Frågeställningar.....	5
Avgränsningar.....	5
Befintlig kunskap	6
Undersökning	7
Metod.....	7
Genomförande av undersökningen	8
Litteraturstudien	8
Layoutarbetet.....	15
Fotograferingen.....	23
Växtbeskrivningsmodellen	28
Avslutning.....	37
Diskussion.....	37
Slutsats	39
Källförteckning.....	40
Figurförteckning	40
Litteraturförteckning.....	40

Inledning

Bakgrund

Jag går sista året på Dacapo, en hantverksutbildning med inriktningen Trädgårdens hantverk och design på Göteborgs universitet. Utbildningen ligger i Mariestad i Västergötland. Under utbildningen har undervisningen innehållit allt från växtkunskap och trädgårdsdesign till odling av grönsaker. Växtkunskapen är en viktig del i utbildningen och de flesta växtslag har tagits upp så som sommarblommor, perenner, barrväxter och lövfällande träd och buskar både som lövade och på barkvist.

När man studerar växter och ska lära sig både hur de ser ut och vad de heter är det viktigt med bra litteratur för att vara säker på att det är rätt växt man har hittat. Det finns många böcker om perenner, sommarblommor och träd och buskar som beskriver och visar dem under deras vegetations- och blomningsperiod.

Under utbildningen upptäckte jag bristen på bra material som presenterar våra lövfällande träd och buskar. Under minst halva året är faktiskt våra trädgårdar avlödade. Det kan även då vara bra att veta vad som finns i våra trädgårdar och i naturen. Ett exempel på när en bok för barkvistade träd och buskar är användbar är när man beskär. Vad är det för växt jag har framför mig, kan den beskäras i mars eller ska jag vänta till augusti? Syftet med uppslaget är att man snabbt ska kunna förstå vad man har för växt framför sig. Visst finns det redan litteratur om träd och buskars utseende under vintern på våra bibliotek. Problemet är att mycket av litteraturen kan vara svår att få tag på, både som privatperson och som student. Biblioteken har inte alla böcker och många böcker inom området är antikvariska och där med svåråtkomliga. Den information som finns är också ofta spridd i olika böcker och ett samlat dokument som saknas med barkvistade träd och buskar.

Jag vill i detta arbete arbeta fram en bra modell för hur ett uppslag i en katalog eller bok med barkvistade träd och buskar kan se ut. Ett antal arter, ca 5 stycken prövas sedan i den framtagna växtbeskrivningsmodellen.

Problemformulering

Idag finns det flera böcker, kompendier och digitala medier som beskriver träd och buskars utseende under vinterhalvåret både i bild och i text, men dessa kan vara svåråtkomliga. Ett problem är att informationen finns i flera olika böcker och inte i ett samlat dokument. De digitala medierna kräver ofta att man är student eller har något form av medlemskap för att få tillgång till sidorna. De dokument som finns är svåråtkomliga för både studenter och privatpersoner och är inte de nyaste på marknaden. Det behövs därför ett uppdaterat och lättillgängligt alternativ till dessa böcker och skrifter.

Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka hur en växtbeskrivningsmodell för vinterutseendet hos vedartade, lövfällande växter kan utformas så att den blir informativ, tydlig och lättillgänglig. Syftet är också att modellen och dess innehåll ska vara lättförståelig och tillgänglig för såväl yrkesverksamma människor inom trädgårdsbranschen som studenter och trädgårdsägare.

Frågeställningar

De frågor jag ställt mig under arbetets gång är följande;

- Går det att samla den viktigaste informationen om en vedartad växts vinterutseende på en A4-sida?
- Vilka växtdelar är relevanta att ha med?
- Är samma växtdelar relevanta för både träd och buskar?
- Hur många växter behöver testas med olika upplägg på för att spegla vald huvudmodells olika variationer och eventuella brister?
- Går det att hitta ett träd eller en buske som "rättvist" kan representera arten?

Avgränsningar

Jag har valt att enbart studera vedartade träd och buskars utseende under vinterhalvåret då de är avlövhade. Vintergröna växter och klättrväxter ingår inte i studien. Eftersom arbetet framför allt handlar om att utveckla en presentationsmodell för lövfällande träd och buskars vinterutseende, kommer det enbart att prövas hur ett litet urval växter fungerar i växtbeskrivningsmodellen.

Befintlig kunskap

Det finns ett fåtal böcker som beskriver träd och buskar under vinterhalvåret. Några exempel är, Åsa Arlands och Kjell Lundquists bok från 1991 *Lignosers vinterutseende och arkitektur* samt Kjell Georgson och Torbjörn Johansson bok från 1974 *Träd och buskar vintertid*. Om det är något som nämns i böckerna är det oftast knopparna och skotten. Det som saknas är en helhetsbild av exempelvis träd, som visar trädets siluett, knoppar, bark etc. samlat på en sida eller ett uppslag i bokform.

Det finns en katalog i digital form vars namn är Lignoskivan och som är framtagen på Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), av ett par studenter på landskapsingenjörsprogrammet 2005 (Karlsson, Ågren, 2005). Detta är ett examensarbete med växtbeskrivningar i bild och text i digital form. Samlingen finns inte i tryckt form vad jag har funnit. Lignoskivan beskriver inte bara träd och buskar som barkvistade. Vilket är tanken med denna undersökning. Därför är Lignoskivan inte ett liknande examensarbete och därmed är denna undersökning av barkvistade träd och buskars utseende vintertid relevant att genomföra.

På Internetsajter för examensarbeten har jag använt sökorden *barkvist, barkvist, lignoser, träd och buskar* och inte hittat något som har samma syfte som detta arbete. Vid institutionen för kulturvård Mariestad, Göteborgs universitet har inga uppsatser rörande ämnet gjorts.

Undersökning

Metod

Den inledande delen i undersökningen skall vara en litteraturstudie för att undersöka vad som tidigare finns skrivet om träd och buskar. Litteraturstudien skall fungera som en inspirationskälla för att skapa en layout till växtbeskrivningsmodellen som skall prövas i undersökningen. Förutom studier av tryckt litteratur undersöks om det finns andra sätt som träd och buskar presenteras i till exempel digital form.

Utifrån litteraturstudien och egna reflektioner sammanställdes en lista över växtdelar för prövning i växtbeskrivningsmodellen. Dessa prövas sedan för att se om mallen tar med det som är informativt och tydligt för växten.

Först arbetades jag fram en eller ett par layoutmodeller av siduppslaget för att ha en grund att arbeta fram växtbeskrivningsmodellen från. Layoutmodeller arbetades fram genom en ”Dummieprocess”. Med hjälp av urklipp från bland annat tidningar laborerade jag med sidans layout och kom så fram till ett preliminärt förslag på växtbeskrivningsmodellens layout.

När olika layouter testats och resulterat i en eller ett par tänkbara utseenden, fotograferades de olika växtdelarna eller de olika träden eller buskarna och prövades i växtbeskrivningsmodellen. Fem arter kom att undersökas för att undersöka växtbeskrivningsmodellens funktion och tydlighet samt fotografiernas relevans. Det är viktigt att se om fotografierna på växtdelarna är relevanta som modellpresentationer för flera arter. Merparten av bildmaterialet består av egna foton och eventuellt tecknade bilder om inget fotografi har kunnat tas på den tänkta växtdelen som skall prövas i växtbeskrivningsmodellen.

Layouten och fotografierna har sedan prövats och resulterat i en modell som presenterar träd och buskar barkvistade. Modellen som undersöks i arbetet kallas växtbeskrivningsmodellen och är den slutgiltiga modell som arbetet lett fram till.

Genomförande av undersökningen

Litteraturstudien

Anledningen till undersökningen med att arbeta fram en modell för barkvistade träd och buskar var avsaknaden av en tryckt skrift som enbart innehåller bilder och text som beskriver växten när den är avlövad, det vill säga barkvistad. För att försäkra mig om att det inte fanns några tryckta skrifter av detta slag blev det första steget i undersökningen att gå igenom befintlig litteratur inom området.

I undersökningen var det viktigt att den litteratur som användes är lättillgänglig. Om inte litteraturen enkelt finns att tillgå så var det inte intressant att jämföra dess innehåll med den växtbeskrivningsmodell som skulle skapas. Tillgängligheten skall återspeglas i att boken helst inte är antikvarisk. Ganska snart visade det sig att flertalet av böckerna jag ville undersöka var antikvariska. Därför blev det nödvändigt att även ha med antikvariska böcker i undersökningen för att få ett bredare utbud av källor.

Syftet med växtbeskrivningsmodellen var att den skulle fylla det tomrum av lättillgänglig information gällande barkvistat material som saknas idag. Det viktigaste var att få tag på så många böcker som möjligt som på ett eller annat sätt behandlar växter i barkvistat tillstånd, men det var även väsentligt att undersöka övrig trädgårdslitteratur som innehåller träd och buskar. Både layout och innehåll i böckerna studerades för att ge bra material att arbeta vidare med i skapandet av växtbeskrivningsmodellen. Om det redan existerat en bok som enbart innehåller träd och buskar vintertid med de växtdelar som prövas i studien, så har den i så fall inte hittats under denna litteraturstudie.

När det gällde valet av böcker till litteraturstudien använde jag min egen erfarenhet, samt de böcker som användes vid mina studier av träd och buskar i barkvistat tillstånd vid institutionen för kulturvård, Dacapo i Mariestad. Vidare undersöktes böcker vid biblioteket vid Institutionen för kulturvård, Dacapo i Mariestad, Göteborgs universitet. Även de kommunala biblioteken i Vara respektive Lidköpings kommun har besökts i syfte att samla information. Relevanta sökord har använts på de större Internetbaserade databaserna innehållande examensarbeten för att säkerställa att inga tidigare liknande undersökningar hade gjorts. Vid undersökningen av litteraturen visade det sig att många böcker hade varandra som rekommenderad litteratur, vilket bekräftar att jag funnit den relevanta litteratur som behandlar träd och buskar.

Arbetet startade med en genomgång av de böcker som fanns på institutionsbiblioteket på Dacapo i Mariestad. Där lokaliserades flertalet böcker på svenska, engelska och delvis på tyska som berörde området, samt ny och antikvarisk litteratur om träd och buskar. Vid litteraturstudien har upplägget av böckerna i sin helhet, från första till sista sida, granskats. Bilder och fotografier och teckningar har studerats. Det var även intressant att undersöka om författarna valt att presentera böckernas bilder i färg eller i svart/vitt. Syftet med litteraturstudien var inte att påvisa huruvida en bok var sämre eller bättre än en annan bok. Böckernas värde som helhet har inte behandlats utan syftet med studien var istället att samla den information som ansågs viktig och användbar vid skapandet av växtbeskrivningsmodellen.

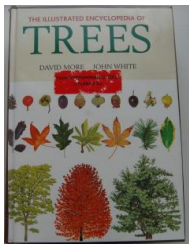
Analysen av böckerna belyser både växtbeskrivningar och layout. Nedan nämns de böcker som utgjorde inspirationskällor under arbetet med modellerna. De var viktiga eftersom de är välkända och används vid studier av träd och buskar. Fler böcker har studerats men inte funnits tillräckligt innehållsrika och relevanta för att tas upp i nedanstående genomgång. Dessa böcker kan ändå nämnas som läsvärda.

Knoppar och skott, utgiven 1984, är en bunden bok på 428 sidor skriven av Jean-Denis Godet. Originalspråket är engelska och boken är översatt till svenska av Klaus Vollbrecht. Boken är antikvarisk.

I inledningen av boken ges grundläggande information om bokens innehåll. Där beskriver Godet bland annat barken, skotten och blandärren mer ingående. Det är en förklaring av vad som kommer senare i boken. Efter introduktionen kommer en bestämningsnyckel för att underlätta letandet i det växtregister som följer. Registret börjar med barrväxter och fortsätter sedan med vedartade växter. Sist finns en litteraturförteckning och ett register.

Boken är en av de bättre böcker som visar tydliga och fina bilder på träd och buskars knoppar samt delar av skotten. Det är tydliga och bra beskrivningar av varje knopp med bland annat information om knoppsfäll, sidoknopp och slutknoppen och ibland bladärr. Beskrivningar av skottens fram och baksida finns om de har olika färger. Inledningen är informativ och omfattande för att man ska förstå upplägget i växtregistret. Bakgrundsfärgen till bilderna på knopp och skott är svart och framhäver på så vis färgen på knopparna. Boken fungerar som ett hjälpmedel när man har en knopp eller ett barr och vill ta reda på vad det är för art. På vissa bilder kan dock grenen smälta in i den svarta bakgrunden vilket medför en viss otydlighet. Bestämningsnyckeln är enligt mig en aning svår att förstå. Med lite övning så fungerar den nog.

The Illustrated Encyclopedia of Trees skriven av David More och John White är en inbunden bok på 800 sidor utgiven 2004. Originalspråket är engelska och boken är inte översatt till svenska.

Boken börjar med ett register över innehållet följt av förord och en introduktion om träd i allmänhet. Bland annat tas plantering av träd upp, samt hur och var de vill växa. Sedan följer en presentation av växterna efter deras växtfamilj. Presentationen av växterna är både med text och tecknade bilder av växten i färg. Bilderna kan både visa trädet som i helhet och, löv, bark, knoppar. Ibland finns även som vintersilutur av träd eller buskar. I slutet finns en ordförklaring med ord som förekommit i texten följt av bilder på knoppar och grenar. Sist finns en vetenskaplig och engelsk ordlista.

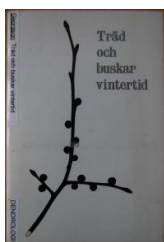
Bilderna i boken är bra och tydliga och väldigt fina som illustrationer. Vid varje träd eller buskes siluettbild finns en människa eller djur med för att man ska få en uppfattning om hur hög växten är, vilket är mycket bra. Växterna visas som sagt efter vilken växtfamilj de tillhör, men det är inte i bokstavsordning efter vetenskapligt eller engelskt namn vilket är märkligt. Det blir svårt att hitta växterna utan att slå i registret, så det är något att tänka på när man planerar en bok om växterna skall ha kronologisk ordning. Det är mestadels lövat material som presenteras, men det finns även en del barkvistade teckningar i färg. Bilderna på växternas siluett är svartvita, vilket ger en tydlig bild av trädets form. Dock får man ingen uppfattning om vilken struktur eller färg barken har. Det är ganska tydligt, men bilder i färg är att föredra för att inte gå miste om vad trädet har för färg på barken. Boken innehåller bilder på frukter, vilket man kan ha användning av när man studerar barkvistat material. Vissa träd har frukter som hänger kvar eller ligger kvar på marken under vintern, till exempel bokens kottar finns kvar under vintern och kan vara ett bra kännetecken för trädet.

Skogens träd och buskar av Tor Nitzelius och Helge Vedel är en häftad bok på 248 sidor. Den åttonde upplagan gavs ut år 2000 och originalspråket är svenska, vilket också är den upplaga jag studerat. Boken finns fortfarande i handeln.

Boken börjar med en bestämningsnyckel, efter den kommer en växtkatalog med bildplanscher och växtbeskrivningar av olika arter. Den startar med barrväxter och går sedan över på vedartade träd och buskar. Växtkatalogsdelen består av tecknade bilder av växterna i färg. Bland annat beskrivs trädets siluett i bild och även knoppar. Sen är det även bilder på blad, blommor och bär och en kortfattad text till varje art som beskriver blomningen och grenarna. Efter växtkatalogsdelen med bilder kommer ett nytt kapitel med växtbeskrivningar. Här visas en mer ingående beskrivning av varje art. Sedan följer några kapitel om till exempel trädens ved och den svenska skogens historia efter istiden. I slutet finns en termförklaring av ord som använts i boken och en latinsk-svensk ordlista. Till sist ett namnregister.

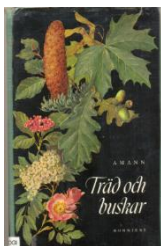
Jag tycker att denna bok innehåller bra siluettbilder och det är bra med en människa bredvid trädet för att få en uppfattning av trädets höjd. I vissa fall är knopparna och blomställningar angivna i naturlig storlek vilket är bra, men frågan är om det räcker med en knopp för att kunna skriva som naturlig storlek. Det behöver kanske vara fler. Jag tycker att det blir rörigt när bilderna ligger om och på varandra i växtkatalogen. Fördelen med att de ligger över varandra är att man får med mycket information på en liten sida vilket kanske har varit författarnas syfte. Illustrationerna är bra, tydliga och naturtrogna. Formatet på boken tycker jag är perfekt eftersom den är lätt att ha med sig i fält. Den är lite mindre än ett A5-ark. Bilderna är utfallande, vilket betyder att bilden går hela vägen ut i kanten på sidan. Detta ser väldigt bra ut och man kan utnyttja hela sidan.

Träd och buskar vintertid av fältbiologerna är ett litet häfte på 46 sidor. Tryckåret är 1974 och originalspråket är svenska. Häftet finns att köpa.

Häftet inleds med en inledning där man förklarar vad avsikten med arbetet har varit. Efter det följer en ordförklaring av ord som kan dyka upp längre fram i häftet. Till vissa av förklaringarna finns även mindre bilder för att förtydliga vad det är man menar. Sedan följer en bestämningsnyckel och en förklaring till hur man använder den. Artbeskrivningarna kommer närmast och här beskrivs arterna med svartvita teckningar av barkvistade grenar. Till varje art finns det en bild på ett löv. Oftast finns också bilder på han- och honhängen, om detta är specifikt för växten. Är det något som är väldigt speciellt för växten till exempel att knoppen har körtelhår görs en förstoring av en knopp som visar hur dessa kan se ut på knoppen. Till varje art finns en liten Sverigekarta som skuggas med svart där arten är vildväxande och växterna presenteras med svenskt- och vetenskapligt namn. Till varje växt finns även en informationsruta om dess naturliga växtplats, höjd, etc. Sist i häftet finns en litteraturlista samt ett svenskt och ett vetenskapligt namnregister.

Häftet är litet, behändigt och lätt att förstå och använda. Det jag saknar är att färgen på skotten och knopparna inte visas vilket känns nödvändigt när det inte är färgbilder. Rutan med förstoringen är ett bra inslag och den tar fram speciella och signifikativa egenskaper för arten. Boken är liten och behändig, något mindre än ett A5-ark och är på så vis lätt att ha med sig i fält.

Träd och buskar av Gottfried Amann är en bunden bok på 231 sidor. Boken är utgiven 1957 och är översatt till svenska från tyska. Boken är antikvarisk.

Inledningsvis i boken skrivs det lite om växternas byggnad vilket är det som senare kommer att beskrivas i bilder i avsnitt ett av boken. Boken är indelad i tre avsnitt, den först handlar om allmänna botaniska upplysningar, till exempel växternas rötter, och blad. Den andra delen är ett bildavsnitt som består av fem avdelningar med illustrationer av arternas blad, blommor, frukter, groddplantor och grenar vintertid. Det tredje avsnittet består av mer uttömmande beskrivningar om varje art. Längst bak finns danska, finska och norska växtnamnsförteckningar och efter den kommer ett register.

Träd och buskar har ett speciellt och annorlunda upplägg. Vid första anblick tyckte jag att det var lite rörigt och svårt att förstå. När man läst inledningen klarnar mycket och när man väl tittat och läst i registret är upplägget ganska logiskt. De illustrationer som finns i boken är extremt välgjorda och fina. Texten till varje illustration är innehållsrik och beskriver kortfattat det man behöver veta om till exempel barkvistens utseende, färg och form. Det negativa är att man inte har respektive växt samlad på en sida, men den uppfattningen kan ju också bero på att man är så van vid detta upplägg. Vill man se både barkvisten och blommorna samtidigt går inte detta eftersom alla barkvillustrationer ligger tidigare och blommorna ligger i en annan del. Detta styrker min teori om att testa att ha allt material om respektive art på en sida för en tydlig presentation av växten.

Bonniers naturguider TRÄD är en häftad bok på 223 sidor skriven av Allen Coombes. Boken är utgiven 2008 och den är översatt från engelska till svenska av Kicki och Håkan Almqvist. Finns fortfarande i handeln.

I inledningen av boken finns en introduktion till hur man använder boken. Boken är indelad i fyra kategorier ordningen barrträd med barr, barrträd med fjäll, lövträd med sammansatta blad och lövträd med enkla blad. Arterna presenteras med en-två arter per sida och max fyra på ett uppslag. Bilderna är både fotografier men ibland även tecknade. Till varje art följer en löpande text som bland annat innehåller beskrivningar på hur träden ser ut. Till varje art följer också en liten ruta med kort information om trädets höjd, vidd på kronan, bark och blomningstid. Till flertalet av träden finns en liten ruta med överskriften notera. Här nämns speciella och karaktäristiska drag hos arten. Till varje lövad art finns en siluettbild som visar halva trädet lövat och andra halvan barkvistad. I registret till boken finns växterna med svenskt- och vetenskapligt namn. Efter växtkatalogdelen kommer en ordlista som förklarar vissa ord som förekommit i katalogdelen

Boken är liten och behändig men formatet är lite för litet för att jag skall använda det i växtbeskrivningsmodellen. Bilderna är tydliga. Det finns en liten informationsruta till varje art som beskriver bland annat trädets höjd, vidd och bark. En sådan kortfattad ruta kan jag kanske använda mig av i min mall om det skulle bli platsbrist.

Lövträd och buskar är en bok skriven av Gunnar Nilsson som är utgiven av Svensk byggtjänst 1985. Boken är bunden och innehåller sammanlagt 285 sidor. Denna upplaga är den andra oförändrade tryckningen av den första boken som gavs ut 1983. Bokens originalspråk är svenska och boken är idag antikvarisk.

Boken inleds med ett förord där det skrivs att anledningen till att boken gavs ut var att det fanns en efterfrågan på beskrivningar av vedartade växter som används i Sverige. Lövträd och buskar beskriver växternas viktigaste egenskaper och deras krav på växtplats. Efter

introduktionen följer en förklaring av de ord som nämns i texten. Därefter kommer en bildbeskrivning av bladformer och vad de kallas, samt en zonkarta över Sverige. Växtkatalogen är nästa kapitel i boken och den går från A – W efter vetenskapligt namn. Till varje art i växtkatalogdelen är en bild av ett löv/blad i naturlig storlek i svart-vitt och oftast även en bild på en kvist med knoppar. Till varje art finns även en beskrivning som innehåller bland annat artens växtsätt, knoppar, blad och växtplats. Efter växtkatalogdelen kommer en tabell över växternas viktigaste egenskaper. Tabellen är uppbyggd i ett schema där växtnamnet står längst till höger på sidan. I övre kant på sidan står olika egenskaper växten kan ha. Stämmer egenskapen med arten sätts ett kryss i den rutan för just den arten. Längst bak i boken är ett alfabetiskt register med svenskt namn.

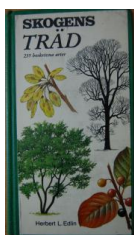
Jag tycker att varje art presenteras på ett bra och enkelt sätt i text. Texten är kortfattad och lättförståelig. Bilderna däremot är inte så många även om de som finns är okej. Det skulle inte ha skadat om det fanns fler bilder till varje växt för att på så vis få så mycket information om växtens olika delar som möjligt. Boken har ett stort format och det skulle inte ha förstört sidupplägget med någon mer bild, till exempel på trädets siluett eller bark. Bilderna på knoppar och skott är tydliga och har en bra storlek. Tabellen längst bak i boken är ett komplement till det som står i växtkatalogdelen. Upplägget att presentera växterna i textform kan jag använda i min modell. Växterna presenteras på ett informativt och kortfattat sätt.

Europas träd och buskar skriven av Oleg Polunin 1976 ingår i När? Var? Hur? Serien och är en bunden bok på 212 sidor. Boken är översatt från originalspråket engelska och översatt och tryckt till svenska 1980. Idag är boken antikvarisk.

I det första uppslaget finns en nyckel till olika symboler som används i boken. Inledningsvis skriver Polunin att syftet med boken var att göra det möjligt för läsaren att identifiera alla Europas vildväxande träd och buskar som blir högre än två meter. Inledningen innehåller även en introduktion över hur man använder boken. Efter det följer en ordförklaring samt en bladbestämningstabell. Sedan kommer växtkatalogdelen där man beskriver de olika arterna med fotografier och illustrationer och information i textform om varje växt. Katalogdelen börjar med barrväxter, men går sedan över till lövade träd och buskar. Inför varje ny familj följer en inledning av familjen generellt och vad som är signifikativt för den. Sedan kommer de arter som tillhör familjen utan inbördes ordning. Efter katalogdelen kommer barkbilder på ett antal träd som nämnts i boken. Som ett avslutande kapitel kommer några sidor om hur människan använder vissa i boken upptagna träd och buskar. Till sist ett svenskt och ett vetenskapligt namnregister.

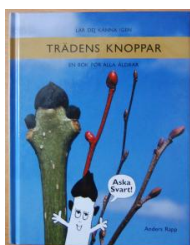
Bilderna i boken är bra storleksmässigt. De är inte så stora, men ändå tydliga. Ibland använder Polunin även växtaffischer för att beskriva växten med blomning och knoppar. Affischerna kan antingen vara i färg eller svart-vitt. Tyvärr är bilderna ibland något suddiga. Den inledande delen till varje familj är bra eftersom den fungerar som en nyckel. Det som är vanligt för familjen beskrivs här på ett enkelt och kortfattat sätt. Detta skulle eventuellt kunna fungera till min växtbeskrivningsmodell om den en dag skulle gå till tryck. Barkbilderna i den bakre delen av boken är tydliga och något jag kanske använda mig av i växtbeskrivningsmodellen.

Skogens träd 235 beskrivna arter är en inbunden bok skriven av Herbert Edlin på 280 sidor. Originalspråket är Engelska och utgivningsåret är 1978. Boken översattes till Svenska och gavs ut i Sverige 1980. Boken är idag antikvarisk.

För att lättare navigera i boken inleds den med ett växtsystematiskt register. Sedan följer sju kapitel i text och bilder som bland annat tar upp trädets byggnad och fysiologi, samt en artbestämning med hjälp av kvistar, bark och ved. Sen kommer en artbeskrivning där varje träd beskrivs i bild och text. Texten är på den högra sidan av uppslaget och illustrationerna på den vänstra. Efter trädbeskrivningarna kommer fotografier av stammarna på de träd som ingår i katalogdelen. Stamfotografierna är presenterade i samma ordning som arterna i trädbeskrivningsdelen. Sist kommer ett namnregister.

Denna boks upplägg tilltalar mig. Trädbeskrivningsdelen är tydlig och enkel att förstå. Illustrationernas på den högra sidan och texten på den vänstra skapar en tydlighet som jag gillar. Illustrationerna är många och visar såväl trädets sommar som vintertillstånd, samt blomning och knoppar. Formatet på boken är litet och den är därför mycket praktiskt att ha med sig i fält.

Trädens knoppar skriven av Anders Rapp 2007, är en inbunden bok på 43 sidor. Bokens originalspråk är svenska och den finns fortfarande att köpa.

Boken börjar med ett kapitel om att lära känna trädens knoppar och ett om knopparnas värld. Sen följer en katalog som går i bokstavsordning från A-Ö på svenska. Varje art presenteras med ett fotografi på en knopp på uppslagets vänstra sida och en teckning av knoppen på den högra. Till varje art finns också en text om växten och svartvita teckningar på blad och frön. Sist kommer en lista över övrig träd litteratur.

Trädens knoppar har tydliga bilder på trädets knoppar. Den blå bakgrunden kommer jag att testa när jag fotograferar eftersom den framhäver knoppen och skottets färger. Bokens enkelhet gör den så lätt att förstå, den är precis som Rapp skriver på omslaget "En bok för alla åldrar". Ska man titta på trädknoppar och inget annat är detta en bra bok.

Lignosers vinterutseende och arkitektur av Åsa Ahrlund och Kjell Lundkvist, 1991 är en bok på 163 sidor. Originalspråket är svenska och boken är idag antikvarisk.

Boken börjar med ett förord där författarna beskriver anledningen till att de skrev boken. Efter förordet kommer ett kapitel om "De nordiska trädens arkitektur". Bestämningsskisserna följer där efter och dessa inleds med en växtlista från A-Ö. Skisserna är i svartvitt och har med skott och knoppar av träden och beskrivningar till dessa i form av enstaka meningar. Sist i boken finns en litteraturförteckning.

Jag tycker att teckningarna är tydliga och man får en bra uppfattning över hur stora grenarna är. Det är viktigt att få med en bit av varje gren för att man ska få en bra och rättvis bild av trädets skott. Detta är viktigt för mig att tänka på vid fotografering. Till vissa arter är någon del förstorad, till exempel toppknoppen. Anledningen kan vara att den har håriga knoppsjäll och det är speciellt för växten. Detta var en viktig aspekt att ta med sig i tankarna till fotograferingen.

Det finns inte enbart tryckt litteratur om träd och buskar. En utvärdering av Lignoskivan version fyra har också gjorts.

”Lignoskivan” är ett program som fortfarande finns i handeln och är en växtkatalog i digital form med våra träd, buskar och barrväxter som växer och överlever det svenska klimatet. Denna mjukvara är framtagen av studenter på landskapsingenjörsprogrammet i Alnarp (Karlsson, Ågren, 2005). När programmets startar får man tre möjligheter. Antingen går man direkt till växtlistan och söker på den växt man är intresserad av, på antingen svenskt eller vetenskapligt namn. Det andra alternativet är att testa kunskapen om de olika växterna som finns i katalogen utan att få några poäng. För poäng får man vid det prov man kan göra som är det tredje alternativet. Till varje art finns bilder som visar till exempel barken, blomningen, siluett mm. Till varje bild finns en beskrivning av växten.

Det som finns på Lignoskivan är vad som saknas i tryckt form. Det är ett genomarbetat sortiment av växter med sortnamn som samlats på skivan. Men även på Lignoskivan är informationen om artens vinterutseende inte alltid så väl presenterad. Presenteras något om artens vinterutseende så är det ett skott eller en knopp. Siluetterna är oftast i lövat tillstånd. Informationen om växten är väldigt bra och tydlig textmässigt. Bildernas upplägg kommer definitivt att kunna användas vid skapandet av min växtbeskrivningsmodell, vilket även gäller textupplägget.

Efter avslutade litteraturstudier och studier av layoutupplägg och innehåll har flera tankar och idéer på upplägg till växtbeskrivningsmodellen skapats. Nästa viktiga steg blir att sammanställa en lista på det som är intressant att pröva i den kommande växtbeskrivningsmodellen.

Layoutarbetet

Nästa steg var att samla all information värd att testa i växtbeskrivningsmodellen på ett ställe. Denna information samlades ihop en lista i punktform innehåller den typ av illustrationer och information med det som skall testas i växtbeskrivningsmodellen. Att sälla i informationen och ta fram relevant fakta att ha med i listan är en svår process. Egna erfarenheter från den tiden då jag studerade barkvistat material användes till listan. Något jag upplevde saknades under mina egna studier och även nu efter litteraturstudien var fotografier på träds siluetter vintertid. Det finns bilder på träds siluetter men då oftast lövade (Coombes 2004, s111). Det fanns även illustrationer på trädets vintersiluett men oftast i svart-vitt (Nitzelius 2000, s97), eller så är halva trädet lövat och det andra barkvistat (Bourdo 2000, s 140). Därför känns det viktigt med en bra och tydlig siluettbild.

Flera böcker har bilder på barken och den är viktig och ger mycket information om växten vintertid. I de flesta av böckerna är bilderna samlade längst bak i boken (Polunin 1980, s186-192) och (Edlin 1980, s264-271). Det är lite synd då bilderna inte sätts ihop med växten de tillhör och man blir tvungen att bläddra fram och tillbaka i boken. Därför är det viktigt att all information om arten hamnar på samma sida.

Om det finns någon del i bild av ett träd eller buske i böckerna är det oftast en knopp (Nilsson1983, s86). Att beskriva knoppen tydligt både i text och i bild (Godet 1984) blir viktigt i växtbeskrivningsmodellen. Knoppen är ett av de enklare sätten att identifiera ett träd eller buske vintertid. Därför bör information vara tydlig, både i bild och i text.

Att en bild skulle visa till exempel frön eller gamla blomställningar känns värt att testa eftersom det kan göra artbestämningen av växten lättare.

Under litteraturstudien uppmärksammades att det ibland visas grenar i genomskärning (Nitzelius 2000, s 108). Detta är ett sätt att visa att denna del av växten också kan vara användbar vid artbestämning om det till exempel finns en liknande art eller sort som man vill utesluta.

Tanken är att både träd och buskar som växer i trädgårdar och vilda växter som prövas i växtbeskrivningsmodellen. Blir växtbeskrivningsmodellen bra och kanske kan användas i ett bokprojekt i framtiden, känns det viktigt att den redan när växtbeskrivningsmodellen prövas se till att den är anpassad för både trädgårdens träd och buskar och för de som växer vilt i naturen. Därför skall även en bild som visar artens habitus i ett bestånd prövas i växtbeskrivningsmodellen. Vilda växter förekommer ofta i bestånd, och ibland också exotiska. Därför var det viktigt att ha med den aspekten redan i tidigt skede.

Nedan följer listan på de växtdelar jag saknade när jag har tittat i befintlig litteratur, och övriga faktorer som känns värdefulla att pröva i växtbeskrivningsmodellen:

- Bild på hela växten habitus/vintersiluett.
- Eventuellt en teckning på siluetten om det blir tydligare än en bild.
- Bild på bark, gärna både ung och gammal.
- Knoppar och skott, över- och under sida. Eventuella egenskaper som behåring.
- Frön, kottar, frukter som kan ligga kvar på marken under vintern eller sitta kvar.
- Träd och buskars utseende i buskage/bestånd.
- En gren i genomskärning för att se eventuella barkåsar och liknande på skotten.
- Rubrik med svenskt och vetenskapligt namn.

Informationsruta om växten med:

- Höjd och bredd som fullvuxen.
- Ståndort.
- Lämplig beskärningstid.
- Vanligt förekommande om det är en inhemska art. Är den inte det, nämns bara det läge växten företräder.
- Beskrivning av skotten med inspiration från boken *Knoppar och skott* (J-D Godet 1984).

För att testa och se om de växtdelar som skulle testas i växtbeskrivningsmodellen var relevanta användes floror. Floror beskriver väldigt bra vad som är speciellt och anmärkningsvärt för växten. Genom att titta i flororna på arter som skulle kunna prövas i växtbeskrivningsmodellen fick jag en uppfattning om de växtdelar som skulle prövas i växtbeskrivningsmodell var relevanta. Ask och syren slogs upp och studerades (Mossberg 2003, s469) och (Ekholm 1991, s42, s 100). Sammanfattningsvis utifrån endast två floror fanns det som var relevant för asken och syrenen med i listan på det som skulle prövas i växtbeskrivningsmodellen. I Mossbergs flora från 2003 beskrivs på ett kortfattat sätt växtens höjd, naturliga växtplats, barkens färg etc. I Krok/Almqvist flora, (Krok/Almqvist, 2004, s 431) är det en mer kortfattad och inte lika innehållsrik beskrivning av ask som i Mossberg, 2003, s 469. Det som skiljer Krok/Almqvist flora från Mossbergs var att Krok/Almqvist bara innehåller sedan relativt lång tid vildväxande arter i vår svenska flora. Mossberg innehåller både klassiskt inhemska arter och exotiskt förvildade växter som nu överlever och förökar sig på egen hand i Sverige. Vissa arter kan vara omöjliga att artbestämma utan att man har med blad och eller blommor (Georgson 1974, s3). Skulle det vara svårt att artbestämma en växt till växtbeskrivningsmodellen får den arten prövas även sommartid om blom eller blad krävs för att vara helt säkra på art.

Utifrån den lista på bilder som skall testas i växtbeskrivningsmodellen blev nästa steg att börja arbeta på olika layoutförslag till modellen. Att arbeta fram en fungerande layout var viktigt för att avgränsa arbetet. Skulle modellen inte prövas i en bestämd mall finns risken att vikten skulle hamna på layouten och utformningen av växtbeskrivningsmodellen och inte på själva växtbeskrivningsmodellen och dess innehåll. Det väsentliga är växterna och hur de skall presenteras bäst som barkvistade för att informationen i text och bild ska bli så tydlig och informativ som möjligt.

Tillvägagångssättet för att komma igång med att arbeta fram en layout till växtbeskrivningsmodellen var inte helt självklart. Hur stort formatet på modellen skall vara blev det första steget i processen. Helst skulle uppslaget inte vara större än ett A4-ark. Anledning är att jag ville att formatet skulle vara praktiskt att ta med ut i trädgården och naturen. Därför var ett litet format viktigt. Boken *Europas träd och buskar* av Oleg Polunin från 1976, har ett format i A5 storlek. Bokens bilder är tydliga och texten var lagom stor. Därför tycker jag att ett format som är större, som till exempel *Träd och buskar* av Ingemar Holmåsén från 1980, blir för stort. Det blir inte lika praktiskt i fält. Till växtbeskrivningsmodellen skall ett liggande A4-ark användas till varje art, hela uppslaget skall fyllas av en art. Allt som allt, har jag möjlighet att testa mina bilder och texter på en A4-sida. Detta känns som minimum för att ha möjlighet att testa de bilder som är relevanta i växtbeskrivningsmodellen.

För att få en uppfattning om hur mycket plats varje bild skulle ta och hur upplägg skulle vara började jag arbeta med en "Dummy". "Dummin" fungerade som ett arbetsverktyg för att på ett enkelt sätt kunna hitta olika alternativ på layouten av växtbeskrivningsmodellen utan att behöva använda de fotografier på växterna som senare skall prövas i växtbeskrivningsmodellen Processen

började med ett vitt liggande A4-ark. Pappret var grundstommen som olika layouter skulle testas på.

För att komma igång gick jag till listan med faktorer som skulle undersökas i växtbeskrivningsmodellen. Om jag följde listan rakt av skall det behövas minst sex stycken bilder med allt från siluettbild på trädet eller busken till bilder på knoppar. Sen skall det finnas plats för en rubrik med vetenskapligt och svenskt namn, samt en ruta med information om arten och eventuella bildtexter. Ut ifrån detta viste jag nu hur många delar som skulle få plats på ett uppslag och kunde börja arbeta med layouten.

För att komma igång tog jag ett vanligt grönt pappersark och klippte till åtta olika stora bitar av pappret som sen skulle lades på det vita A4-arket. Vad varje bit symboliserade, om det var en bild på en knopp eller en textruta, fanns ännu inte med i processen. Vilken bit som skulle vara vad eller vart fick slumpen avgöra. Jag lade ut bitarna snabbt och limmade fast dem på pappret. Jag gjorde inga justeringar av storleken på arken utan de fick ha den storlek de hade och ligga om lott. Det viktigast i detta skede var att komma igång med att börja skapa, mer än att det blev något färdigt resultat. Första modellen visas i figur 1.

Figur 1. Första modellen med grönt papper.

Att metoden i figur 1 inte är hållbar att arbeta med konstaterades snabbt. Syftet med metoden var snarare att få igång laborerandet i layoutprocessen. Metoden fungera inte eftersom det är svårt att föreställa sig att papprena kan vara något annat än gröna papper. Metoden är för intetsägande och jag kände att jag behövde pappersbitar framför mig som symboliserade något. Det behövde inte vara växter. Det viktigaste var att det fanns något som symboliserade en bild. Jag behövde också ett sätt att skilja en textruta från en bild, vilket är svårt när alla bilder hade samma färg.

Nästa metod var att klippa och klistra med bilder och texter från veckotidningar. Fördelen med veckotidningarna jämfört med det gröna pappret i figur 1 var att det gick att klippa till både

textrutor och bilder i olika storlekar direkt ur tidningarna. Dessa kunde prövas på det vita A4-arket och resultera i en ny layout. Ytterligare en fördel med att klippa ur veckotidningar jämfört med vanligt färgat papper var att färdiga spalter kunde användas direkt ur tidningarna. På så vis fick jag en uppfattning dels om hur stor texten i min modell skulle kunna vara samt hur tydliga bilder blir i olika storlekar.

Än så länge under processen med layouten av huvudmodellen fanns ingen plan över vilken bild som skulle vara var. Något jag funderat på och ville testa var att helst ha en stor bild på trädets siluett och på trädets yttersta grenar. En stor siluettbild kändes lämpligt eftersom det är enkelt och bra sätt att känna igen träd och buskar på vintertid. Givetvis så beror igenkännandet på vilken ålder trädet har som används i min modell jämfört med trädet betraktaren ser i verkligheten, se vidare resonemang på sidan 26.

En stor bild även på trädets skott och knoppar kändes värt att testa, eftersom den delen av växten ofta är lättillgänglig och därför ett sätt att känna igen trädet eller busken på. I *Lignosers vinterutseende och arkitektonik* (Ahrlund 1991, s 81) visas askens yttersta skott och knoppar. Denna bild är tydlig och visar typiska delar på ett askskott. Min hypotes är att om man kan få med växtens grenar har man stor chans att kunna säga vilket träd det är. Dessa två faktorer hade jag med mig i bakhuvudet när layouten av den första modellen av veckotidningar skulle testas. Men vart de ska placeras är ännu inte relevant.

Figur 2. Första modellen med veckotidningsurklipp.

Fortfarande anger inte urklippen om det är en bild eller textruta. Vad urklippet presenterar är alltså inte viktigt i detta skede. Modellen i figur 2 är ordnad och strikt och inte speciellt händelserik och innehåller inte några avvikande eller utstickande inslag. I *Skogens träd och buskar* (Nitzelius 2000, s104-105) är illustrationerna inte lika ordnade som i figur 2. Illustrationerna i Nitzelius bok överlappar varandra och kan ibland skymma varandra. Ett exempel är att

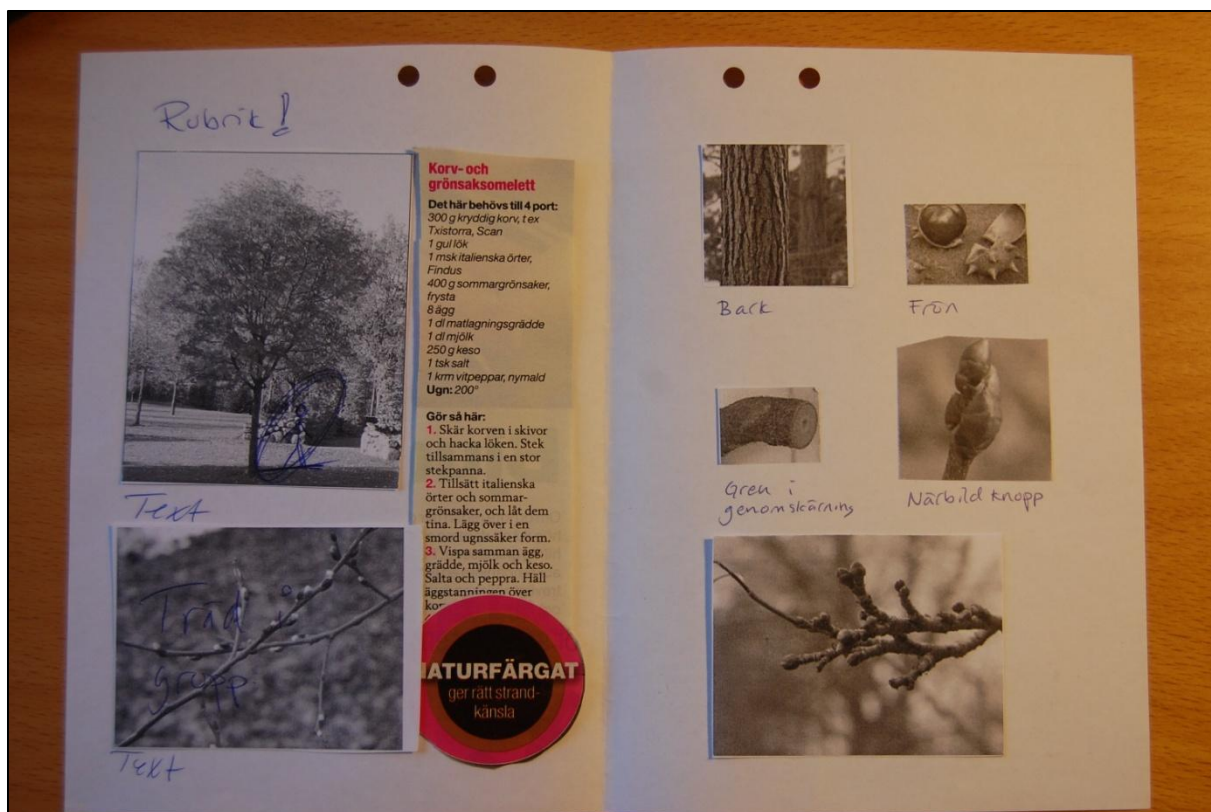
teckningarna på trädssiluetten och skotten överlappar varandra i Nitzelius bok på sidan 104-105. Detta ger ett rörigt intryck och viss information går man miste om som till exempel trädets siluett. Det blir mycket information som tenderar att ta ut varandra när bilderna ligger omlott. Därför har jag jobbat med enkla och rena former i layouten av modellen i figur 2. Enkla och rena former lyser även igenom i nästa förslag på layout till huvudmodellen.

Figur 3. Andra modellen med veckotidningsurklipp.

Ovan syns den andra modellen gjord med veckotidningar. Skillnaden från den första modellen av veckotidningar i figur 2, är inte så stor. De påminner om varandra. Fast till skillnad från figur 2 där bilderna med text både kan symbolisera en bild och en text är urklippen med text symboler för textutor och urklippen med fotografier symboler för växtbilder i figur 3. På den högra sidan finns en större bild längst ner som symboler för de fyra bildrutorna med underliggande text som inspirerades av Almgren 2003, s94. Att lägga bilderna och texten på detta sätt, tydliggjorde vilken text som hör till vilken bild och layouten blev snygg.

Trots att det är lättare att kunna föreställa sig vad som är text och vad som är bild när veckotidningsurklipp används i stället för ark med samma färg som i figur 1, uppstod problem. Det kändes nödvändigt i skapandeprocessen av layouten att snabbt se om arbetssättet var relevant och om bilderna skulle kunna sättas in i ett sammanhang. Någon layout till växtbeskrivningsmodellen var inte vald, men nästa steg blev att testa en layout som innehöll riktiga växtbilder och text. Förhoppningen var att jag lättare skulle se om de delar som jag valt att pröva, baserade på litteraturstudier och egna reflektioner var relevanta till växtbeskrivningsmodellen. Bilder skrevs ut från Internet. Dessa bilder föreställer de delar av träden och buskarna som testades i växtbeskrivningsmodellen.

Figur 4. Modellen med trädbilder.

Modellen i figur 4 är den första layouten som visar bilder på de olika växtdelar som skulle prövas i växtbeskrivningsmodellen. De valda växtdelarna kändes relevanta att ha med. Siluettbilden på ett träd på den vänstra sidan av uppslaget visade sig vara ett alternativ som fungerade. Bilden på trädets siluett kändes lagom stor och något som jag kunde tänka på i fortsättningen av layouten. Bilden med en kvist med knoppar sattes nere i kanten på den högra sidan av uppslaget. Tanken med det var att se om bilden skulle kunna presentera trädets yttersta skott på ett bra sätt. Det gick inte att svara på den frågan med den typ av bild som användes i figur 4. Detta fick prövas längre fram i processen.

Undersökningen med bilderna i figur 4, visade att bilderna som skulle prövas i växtbeskrivningsmodellen var relevanta och jag bestämde mig för att inte ta bort eller lägga till något bildmässigt till min modell. Hur mycket text och hur många textrutor det skulle finnas på uppslaget hade ännu inte bestämts. Efter att ha undersökt modellen i figur 4 med bilder som föreställde de växtdelar som skulle prövas i växtbeskrivningsmodell skulle nu en layout att arbeta vidare utifrån tas fram. Några layoutmodeller ytterligare prövades innan det blev dags för fotografering.

Figur 5. Näst sista layouten som prövades.

Bilden ovan var en av de sista layoutmodellerna som gjordes, en layout värd att arbeta vidare med och pröva som växtbeskrivningsmodell. Layouten i figur 5 kändes tilltalande och spännande. Den är tydlig men samtidigt inte allt för strikt. I början var lurklippen fyrkantiga. Inga mjuka former finns med på uppslagen till exempel i figur 3. Den runda cirkeln på den vänstra delen av uppslagen blev en kul och iögonfallande detalj som lyfte sidan. Denna detalj finns även med i figur 4.

Efter att ha pratat med min handledare Maria Henje, började jag att fundera på om växtens namn, verkligen måste placeras upp i vänster hörn så som figur 5 visar. Skulle växtens namn kanske kunna sitta i den runda cirkeln istället? Min handledare Maria Henje förklarade kortfattat hur man på olika sätt kan styra folk att se saker olika fort på ett konstverk. Genom olika knep så som att göra en viss del av ett konstverk ljust, kan man framhäva den mörkare delen och på så sätt locka ögat dit först.

Kanske kunde betraktarens öga lockas till rubriken i cirkeln innan det dras till alla bilder runt om? För mig hade det av någon anledning varit självklart att rubriken skulle sitta högst upp i vänster hörn på sidan, men det är ju ingen självklarhet eller lag. I en del böcker (Holmåsén, 1980, s93) sitter rubrikerna högst upp i det högra hörnet på sidan. Detta är förvirrande eftersom det på den vänstra delen av uppslaget finns en bild som visar den växt som presenteras på uppslagets högra sida i flera bilder och text. Det skulle lika gärna kunna uppfattas så att den bilden tillhör föregående växt. Men Holmåsén 1980 visar att det inte är någon lag på var rubriken ska vara. Därför kanske rubriken placeras i cirkeln när växtbeskrivningsmodellen prövas?

Figur 6. Växtbeskrivningsmodellens alternativa layout.

Figur 6 skiljer sig från figur 5, på så sätt att bilden nere i det vänstra hörnet är undanvikt och har lämnat ett tomrum under cirkeln. Eventuellt skulle det vara bra med en textruta här för att beskriva bilden på den högra och vänstra sidan om textrutan. För att få reda på om sådana finjusteringar behövdes, var nästa steg i processen att skapa en växtbeskrivningsmodell att börja fotografera och se om layouten i figur 6 fungerade med autentiska bilder och relevanta texter. Layouten i figur 6 blev den mall som växtbeskrivningsmodellen skulle testas på. Upplägget på den högra sidan i figur 3 hade dock ännu inte släppts och skulle också kunna testas som alternativ för den högra delen i layouten i figur 6.

Nu fanns en layout ungefärligT att arbeta vidare med och förhoppningsvis hitta en eller två alternativa växtbeskrivningsmodeller. Nästa steg i undersökningen var att fotografera allt material som skulle prövas i växtbeskrivningsmodellen.

Fotograferingen

Inför fotograferingen valdes fem stycken växtslag ut som skulle fotograferas. Att det blev just dessa fem växtslag berodde på att de dels är vanliga i våra svenska trädgårdar och dels att de finns tillgängliga i närområdet där fotograferingen skulle ske. Alla bilder togs runt Vara på Varaslätten i Västergötland.

Växterna som fotograferades var tre träd och två buskar:

Träd

Fraxinus excelsior -ask

Pyrus communis -päron (ej sortnamn)

Alnus glutinosa -klibbal

Buskar

Syringa vulgaris -syren

Philadelphus coronarius -schersmin

Inför fotograferingen var det viktigt att få med så bra och informativa bilder som möjligt som skulle presentera växtvalen. Detta var viktigare än att inkludera lite ovanligare växter som magnolior som används i våra trädgårdar idag. Det var viktigt att få med en växt som förvildas lätt i vår natur för att pröva möjligheten att växtbeskrivningsmodellen i framtiden skulle kunna innehålla både inhemska träd och buskar och exotiska.

Syftet med fotograferingen har inte varit att ta de snyggaste och bästa bilderna. Men det var viktigt att fotografierna blev så tydliga som möjligt. Tydligheten var viktig för att få förståelse för hur stora bilderna på växtdelarna behövde vara för att få ett tydligt och informativt fotografi. Skulle det av någon anledning inte bli bra fotografier på till exempel en trädsiluett, skulle ett alternativ kunna vara en tecknad bild. Illustrationen skulle kunna fungera som ett tillfälligt alternativ till fotografiet och på så vis göra det möjligt att ändå testa fotografiet i växtbeskrivningsmodellen.

För att bilderna ska presentera trädet så väl som möjligt krävs erfarenhet både från litteraturstudier och från egen erfarenhet av fotografering. Det är därför viktigt att förstå att fotograferingen mest handlar om växtkunskap och egentligen inte så mycket om bild. Detta kan lätt glömmas bort när man läser om tillvägagångssättet vid fotograferingen i den här rapporten.

När det var dags för fotografering hade den första snön fallit och mer skulle det bli. Snön var i sig inget problem. Bilderna blev fina och allra bäst soliga och klara dagar. Det problem som kunde uppstå med solen var att det blev överexponeringar. Då fick man antingen vänta till solen hade flyttat sig men inte för länge så att solen börjat gå ner. Eftersom bilderna då blir lite för gråblå och otydliga. De bilder som togs mulna dagar blev relativt bra. (Se bildjämförelsen i figurerna 7 och 8 med ask i soligt respektive mulet väder.

Figur 7. Ask i molnigt väder.

Figur 8. Samma ask i soligt och klart väder.

Vädret och kylan höll i sig och rimfrosten var ett problem vid fotograferingen. Rimfrosten var inget problem när kort på knoppar och skott skulle tas. Grenarna kunde brytas av och tas med in för korttagning, men rimfrosten var ett problem när siluettbilder på träden och buskarna togs eftersom de då tenderade att smälta in i den omgivande snön. Kontrasten mellan buskens form och den omgivande bakgrunden blev svår att urskilja. Rimfrosten kan också övergå i isbark som gör att habitus förändras, kvistarna blir istäckta och grenarna blir tunga och hängande. Se bilden nedan.

Figur 9. Rimfrosten täcker syrenens grenar.

Snön har inte enbart varit ett problem, utan också varit till fördel. Oftast har snön fungerat som en bra bakgrund och bland annat förstärkt trädets siluett så länge det inte var rimfrost på grenarna. Om det varit bättre utan snö vet jag inte, men kan tänka mig att det har sina fördelar. Tittar man i böcker med bilder tagna utan snö till exempel i Holmåsen 1980, s 93 så syns skogsalmen. Himlen är blå vilket kanske gör att trädets siluett sticker ut, trots att omgivningen är brungrå precis som skogsalmen. Om det hade varit en mulen dag skulle siluetten kanske inte varit lika tydlig då allt skulle ha gått i samma färgtoner.

Vid närmare titt på bilder av knoppar, har bakgrunderna bland annat varit svarta (Godet 1984), blåa (Rapp 2007, s22), vita (Nitzelius 2000, s95). Dessa tre färger blå, svart och vitt prövades under fotograferingen för att se om någon var mer användbar än en annan.

Fotograferingen av knoppar och skott skedde både utomhus då dagarna var soliga och klara och inomhus om vädret inte tillät korttagning utomhus. Att de bästa fotografierna togs de dagar då himlen var blå. Det gick alltså bra att fotografera med blå bakgrund utomhus och få bra och tydliga bilder. Det hade underlättat att vara två vid korttagningen. En kunde då ha hållit skottet med knoppen medan den andre fotograferade, men det fungerade ändå ganska bra att vara själv. Alla dagar bjöd inte på fint väder, så vissa bilder på knopparna tog inomhus.

Att ha en svart bakgrund till knopparna testades med ett godkänt resultat. Den svarta bakgrunden framhävde grenarna och knopparnas färger bra. För att få riktigt bra bilder krävs en bättre utrustning än vad som användes. Det svåra med svart bakgrund var att blixten från kameran reflekterade i den bakgrunden vilket ofta förstörde fotografiet. Slutsatsen var ändå att svart var en alternativ bakgrundsfärg för att framhäva knopparnas färger och struktur på ett informativt sätt.

Ibland används vit bakgrund för att presentera knoppar (Almgren, 2003, s 78), men då är frågan om tecknande bilder och inte fotografier. Skulle den vita färgen även fungera som bakgrund till fotografier av kvistar och knoppar? Den vita bakgrunden som prövades var ett matt eller blankt vitt papper, och mannagryn. Tipset på mannagryn fick jag av Maria Henje då vi diskuterade fotografering. Henje sa att det är svårt för ögat att bestämma vad mannagryn är och skulle därför inte ta fokus från objektet som fotograferades. Teorin stämde. När fotografiet togs (se figur 12), framhävdes i detta fall skottet och bakgrunden försvann. En till fördel med mannagrynen var att blixten inte reflekterades i mannagrynen.

Ett matt vitt akvarellpapper var också ett fungerande bakgrundsmaterial. Det är viktigt att pappret inte är allt för blankt. Då kan ljuset från blixten reflekteras i pappret och förstöra bilden. Ingen av bakgrunderna var speciellt dålig, men det matta pappret och mannagrynen var bättre än det vita blanka pappret eftersom det blev färre reflexer från blixten. Nedan visas en jämförelse mellan de tre olika bakgrunderna.

Figur 10. Blankt vitt papper.

Figur 11. Matt vitt papper.

Figur 12. Mannagryn som bakgrund.

En siluettbild är viktigt att visa eftersom siluetten visar trädets karaktär på ett tydligt sätt. Ett problem vid fotograferingen av siluetter är rimfrost på växternas grenar. Träden eller buskarna syns inte så väl och smälter ihop med omgivningen. En till faktor att tänka på med siluettbilder är att inget träd är det andra likt. Hur ska man veta om trädets eller buskens typiska för arten? Ett bra sätt att ta reda på vad som kännetecknar en växt är att titta i floror (Krok 2004) och (Mossberg 2003). Slår man till exempel på ask så står det, ”träd med vid krona och uppåtriktade grenar” (Mossberg 2003, s 469). Genom att arbeta på detta sätt kunde man enkelt jämföra det som flororna beskriver som kännetecknande i förhållande till exemplaret man har framför sig. Stämde beskrivningen någorlunda in på trädets kunde trädets användas för fotografering. En

annan viktig faktor att tänka på var att träd utvecklas olika beroende på växtplats, väderförhållanden etc. Lite klurigt kan det bli med flororna då flera av våra trädgårdsväxter inte finns med i flororna till exempel schersmin. När det gällde hortikulturellt och exotiskt växtmaterial fick jag istället vända mig till övrig trädgårdslitteratur (*Blommor och buskar* 2008, s186) och läsa vad det stod om schersmin.

En bild som skulle prövas i växtbeskrivningsmodellen var ett fotografi av arten i bestånd. Det visade sig vid fotograferingen av de utvalda arter som skulle prövas att ett fåtal av dessa brukar växa i bestånd. Alen växer ofta i bestånd, men tillhör inte våra vanligaste trädgårdsväxter. Syftet med undersökningen av växtbeskrivningsmodellen är ju också att den ska kunna byggas vidare på och även kunna användas till våra vilda växter i naturen. Bilden som är avsatt att visa beståndshabitus skulle ju också kunna visa ett yngre exemplar av trädet eller busken om detta skulle var ett bättre sätt att presentera just den arten.

Vid fotograferingen av barken var det vid flera tillfällen snö som täckte barken på stammen. I *Träd och buskar* (Holmåsen, 1980 s 145) finns fotografier där delar av skogslindens bark är täckt med snö. Trots snön var bilden av barkens struktur och färg tydlig. Det är som sagt inte det viktigaste att mina bilder blir perfekta fotografier, utan att de ger en bild av vad som kan vara användbart för att ge en bild av växtbeskrivningsmodellens genomförbarhet.

Grenar i genomskärning skulle också prövas i växtbeskrivningsmodellen för att se om det var relevant information att ha med bildmässigt. Under litteraturstudien en del författare (Nitzelius 2000, s 108) valt att ha med vissa grenar i genomskärning. I Nitzelius bok finns en bild på en flädergren i genomskärning. Genomskärningen visar fläderns vita märm som skiljer den vanliga flädern från druvflädern som är giftig (Mossberg 2003, s 568). För att skilja dessa två arter åt är ett tvärsnitt av grenen ett bra hjälpmedel. Ytterligare ett exempel är klibbal. Avverkas en al är veden först ljus och övergår i kontakt med luft till orange (Holmåsen 1983, s 76). Stam- och gren genomskärning känns därför viktig att ha med för vissa arter. Den skulle kunna ersättas med ett annat fotografi om någon annan del av växten känns värd att förtydliga.

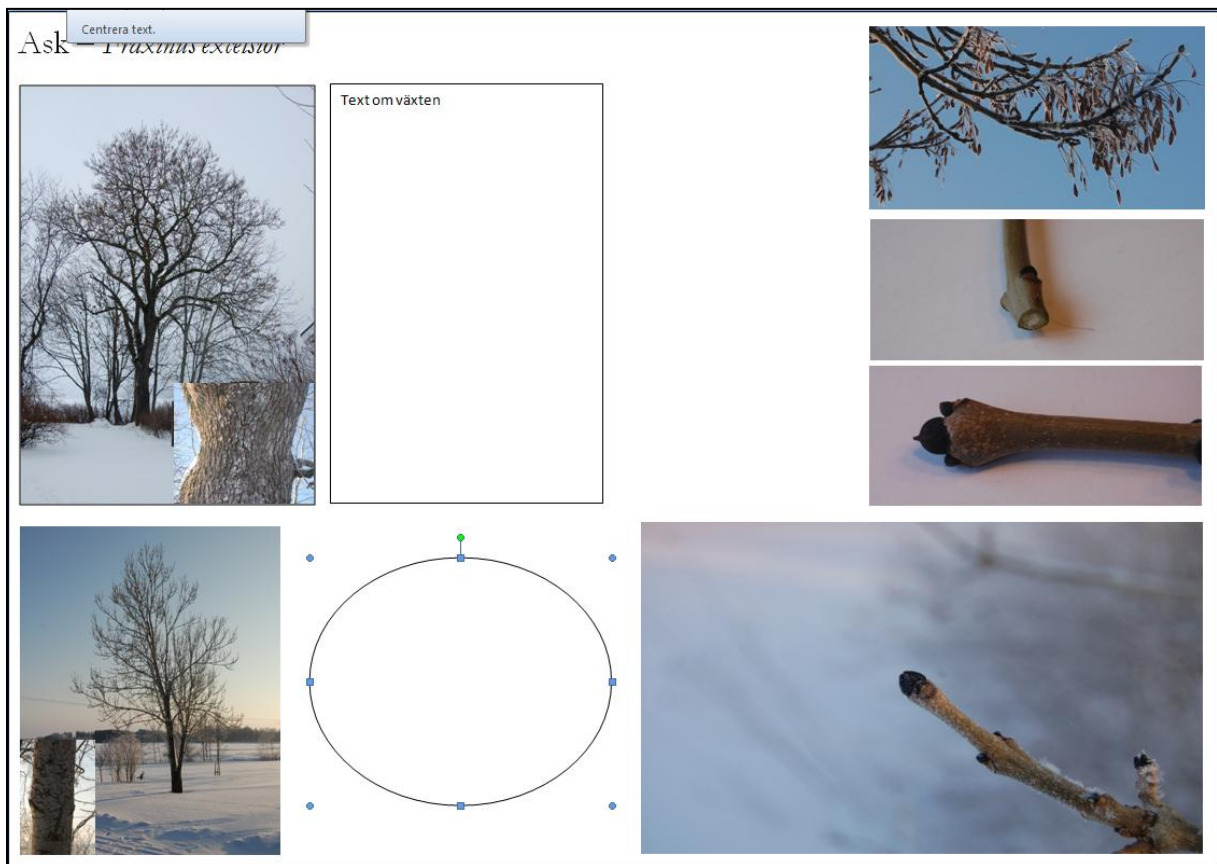
En frågeställning har varit om det går att hitta ett träd eller buske som ”rättvist” kan representera arten? Svaret som jag ser det är både ja och nej. Alla individer är olika men oftast finns det något som för dem samman till exempel knopparna. När det gäller siluettbilder på träden och buskarna kan dessa skilja sig mycket åt. Dels beror det på vilken ålder trädet har, väderförhållandena, om någon har beskurit trädet eller busken till exempel. Tittar man i våra villaträdgårdar kan två schersminbuskar se väldigt olika ut beroende på hur de har blivit skötta. Den ena busken kan ha beskurits och inte den andra. Det är här den valda växtbeskrivningsmodellen som arbetas fram kommer in. Den kommer inte bara att visa en siluettbild eller knopp utan tar med de delar av växten som representerar växten på ett tydligt och informativt sätt, grundat på litteraturstudier, studier av växten i naturen och egna erfarenheter. Har man inte sett växten i naturen och i mer än ett exemplar går det inte att säga vad som är speciellt för arten. På så sätt kan man även om busken skulle vara hårt beskuren se vilken växt det är på till exempel knopparna eller barken. Att hitta den mest rättvisande exemplaret av ett träd eller buske är mycket svårt.

När jag har valt vilket exemplar som skulle prövas i växtbeskrivningsmodellen har jag gått på egna iakttagelser när jag fotograferat och studerat växterna samt tittat i litteratur som beskriver växterna så som floror (Mossberg 2003). Sen har jag tittat i andra böcker hur träd och buskar ser ut där och vilken ålder som arten vanligen representeras i. I *Träd och buskar* (Holmåsen, 1980, s 74) har han med både klibbalar som växer fritt och är lite äldre samt unga exemplar som växer i bestånd. Detta har jag försökt att ha med som inspiration till växtbeskrivningsmodellen och har därför vid fotograferingen försökt att hitta växten både i äldre och yngre exemplar.

När fotograferingen var klar blev nästa steg att se om jag tagit tillräckligt med bilder av varje växt för att de skulle fungera i växtbeskrivningsmodellen. Skulle de layoutmodeller som tagits fram till växtbeskrivningsmodellen fungera med bilderna som tagits av växterna. Detta skulle nu undersökas.

Växtbeskrivningsmodellen

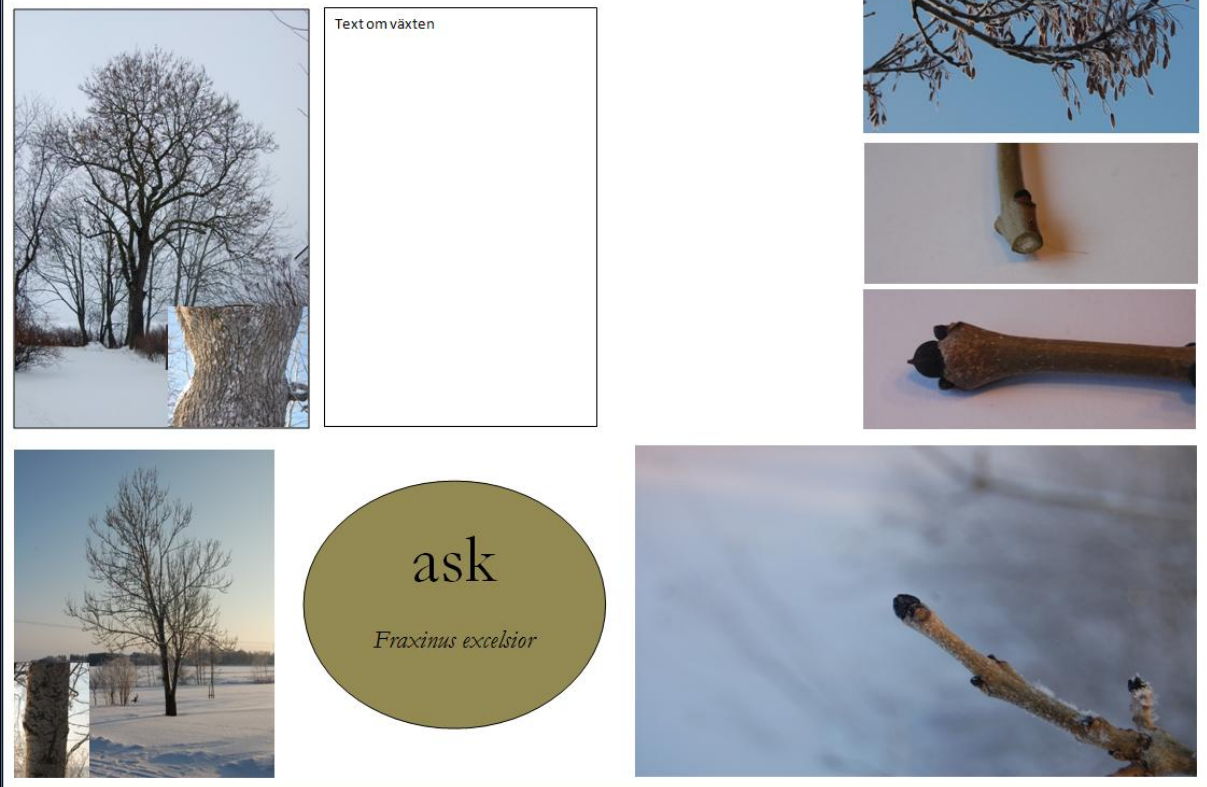
Det första steget blev att hitta ett program att arbeta med växtbeskrivningsmodellen i och det blev Word 2007 som användes. Programmet är inte anpassat för bildhantering eller layout men fungerade bra ändå. Det som var det intressanta var om den framtagna layouten och bilderna vid fotograferingen gick att sammanföra i växtbeskrivningsmodellen. Enligt layouten i figur 6 skulle den högra sidan av modellen ha utfallande bilder. Utfallande bilder betyder att bilderna inte har någon marginal till den yttre kanten på sidan utan löper hela vägen ut (*Blommor och buskar* 2008, s 153). Problemet med utfallande bilder är om det finns tillgång till en utskrivare som kan skriva ut bilder ända ut i marginalen. De vanligaste är att det lämnas en vitkant längst ut. Jag hade ingen tillgång till en sådan skrivare och analysen av de utfallande bilderna gjordes därför enbart på datorskärmen. Försöket att arbeta med utfallande bilder avbröts därför. Det var lika snyggt med en ram runt om hela arket som ramade in bilderna. Detta gjorde sidan mer sammanhängande.

Figur 13. Den första modellen med de valda lignoserna utformas.

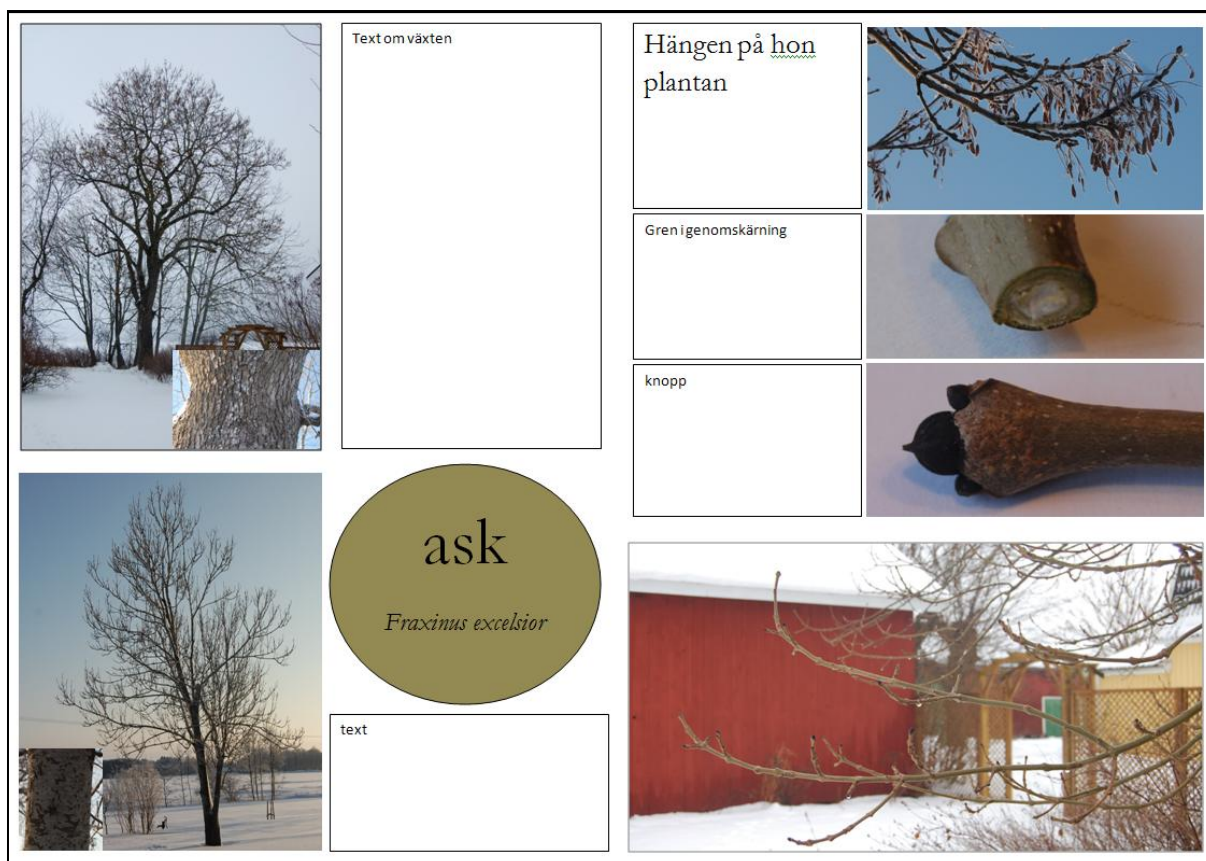
Bilden i figur 13 visar skapandeprocessen när den första modellen började ta form. Layouten i figur 6 är grunden till denna modell. Än så länge låg rubriken längst upp i det vänstra hörnet på uppslaget, men jag testade också att placera den i den tomma cirkeln i mitten på uppslaget. Bilderna sattes ut utan ordning och flyttades runt tills upplägget kändes bra. Siluettbilderna hamnade på den vänstra sidan eftersom det behövdes stora fotografier för att göra bilderna rättvisa. Att barkbilderna hamnade i samma bild som siluetterna var en ren tillfällighet, då en bild på barken hamnades där av misstag. Detta kändes så pass bra att jag valde att jobba vidare med den metoden. Samtidigt behövdes inte en speciell textruta till fotografiet till barken utan den kunde vävas ihop med siluetttexten. En fördel till var att i och med att bilder på både ett äldre och yngre träd eventuellt skulle användas, presenterades barken på ett bra sätt då den placerad i samma ruta som siluetten av respektive åldersstadier.

Ask – *Fraxinus excelsior*

Figur 14. Mitt i skapandeprocessen av den första modellen.

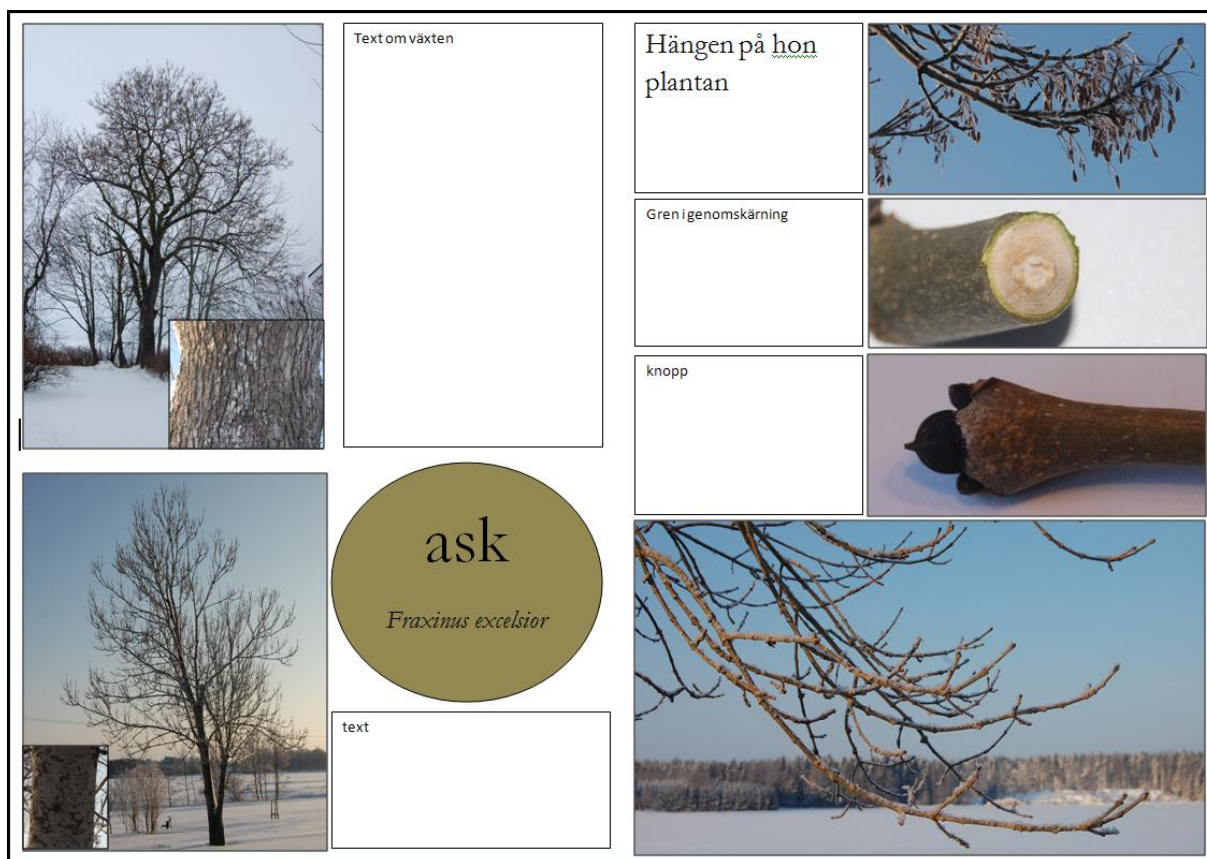
Arbetet fortsatte med att utveckla den första modellen. Rubrikens placering testades genom att placera den i det vänstra hörnet respektive i den runda cirkeln på uppslaget. För att se om det verkligen fungerade bestämde jag mig för att försöka göra klar layouten på denna modell och ta bort rubriken i det vänstra hörnet och sätta den i den runda cirkeln. Den första modellen slutfördes efter layouten i figur 6 med undantag för att rubriken upp i vänstra hörnet flyttades till ovan. Resultatet visas i figur 14.

Figur 15. Modellens rubrik testas på olika ställen.

Här är rubriken i det vänstra hörnet borttagen och istället satt i den cirkeln i mitten på uppslaget. Placeringen av rubriken fungerar bra. Färgen bakom blev inte den bästa, men gick att justera senare. Sidan skrevs ut för att granskas. Det var viktigt att färgen bakom rubriken är iögonfallande och utstickande utan att dominera sidan. Blicken föll snabbt på rubriken trots dess placering.

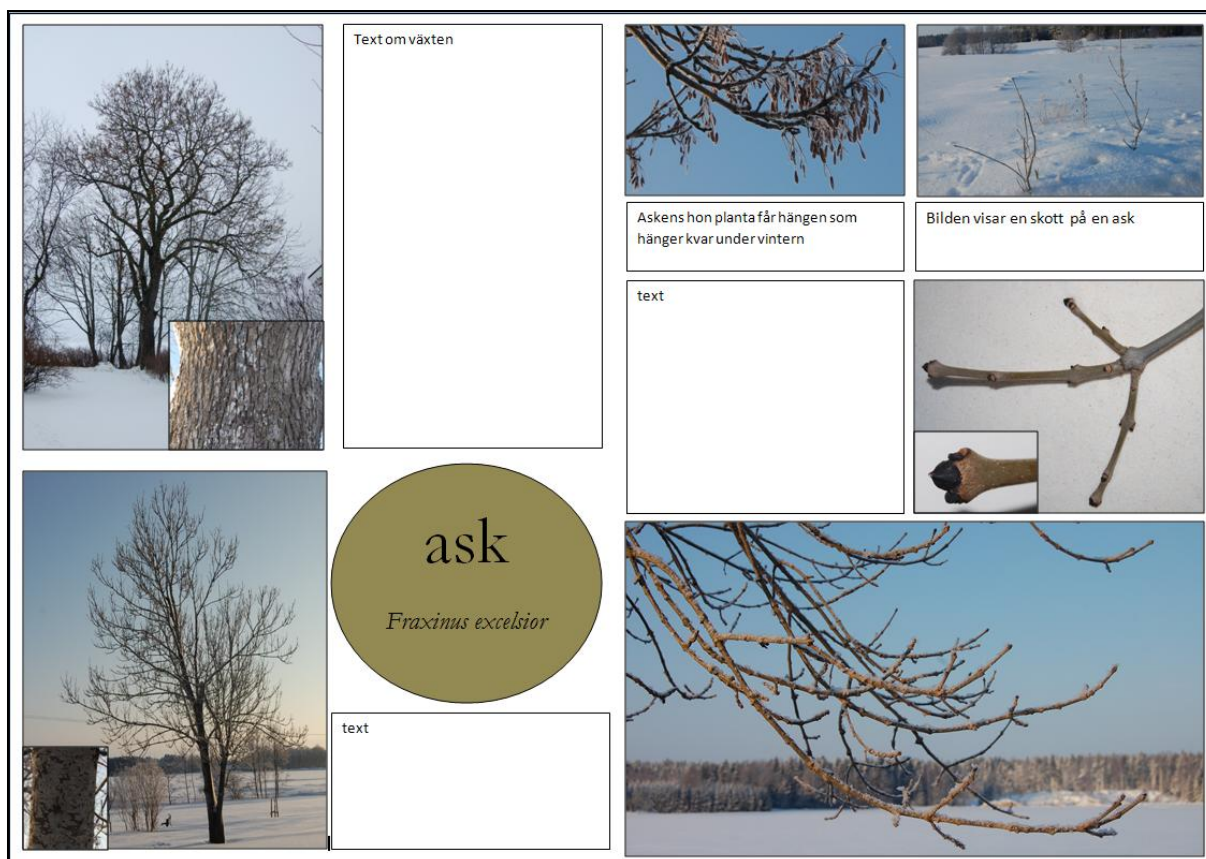
Vid analys av layouten och bilderna i figur 15 gjordes en iakttagelse. Det är viktigt att färgen bakom det objekt som fotograferades inte är för starkt. I bilden nere i det högra hörnet i figur 15 blev den röda väggen bakom grenarna för dominerande och gjorde att grenarna försvann. Det är viktigt att bakgrunden är ganska dämpad för att inte ta fokus från objektet. En ny bild fick därför tas med en annan bakgrund. Bilder byttes ut och layouten av modellen utvecklades (se figur 16).

Figur 16. Färdigt förslag av växtbeskrivningsmodell A.

Nu började den första växtbeskrivningsmodellen att ta form. Denna växtbeskrivningsmodell kommer i fortsättning att nämnas som växtbeskrivningsmodell A. En analys av modellen kunde nu göras. De bilder som skulle testas i bilden enligt listan på sidan 18 fanns med, med ett undantag nämligen att ingen bild på växten i bestånd fanns med. Istället fanns en bild på ett yngre träd med. Askar kan växa i bestånd (Holmåsen 1980,s161). I denna modell kändes det viktigare med en bild på ett yngre träd än ett fotografi på ask i ett bestånd. Att asken också kan växa i bestånd kunde finnas i textform istället. Att utesluta och eventuellt ta bort eller lägga till i växtbeskrivningsmodellen kom att bli nödvändigt, för att få en så bra och informativ sida om växten som möjligt.

Alla bilder är inte perfekta när det gäller ljus och skärpa, men helheten och förståelsen för modellen var det viktiga i processen. En modell hade skapats efter layouten i figur 6 och layouten fungerade. Det enda som inte testats var textstorleken i informationsrutorna och hur mycket information varje bild skulle ha. Detta skulle prövas, men först skulle en alternativ utformning av den högra sidan av uppslaget med inspiration från layouten i figur 3 testas.

Figur 17. Färdigt förslag av växtbeskrivningsmodell B.

I figur 17 visas layouten i enlighet med figur 6, men enbart den högra sidan av uppslaget. Det som saknades på den högra sidan i figur 16 är en bild på grenen som visar skottets färg och inte bara knoppen. Den stora bilden längst ner till höger på sidan uppfyller inte detta krav, men visar istället andra egenskaper hos asken så som uppåtsträvande grenar, (Mossberg 2003, 469). Jag valde därför att ta delar av modellen i figur 16 och testa i en ny modell. Resultat syns i figur 17 och resultat blev bättre än väntat. Denna modell kom att kallas växtbeskrivningsmodell B. Jag hade nu två modeller som påminner om varandra och jag tyckte båda fungerade bra än så länge. Anledningen att jag valde att fortsätta med växtbeskrivningsmodell B (figur 17) var för att den har mer text avsatt för knopparna än växtbeskrivningsmodell A (figur 16). Växtbeskrivningsmodell A, (figur 16) skulle kanske kunna användas till vissa växtslag och vara en alternativ modell till växtbeskrivningsmodell B (figur 17) om jag inte fann den lämplig för någon av de här beskrivna växterna. Nästa steg var att undersöka om platsen för den text och information om växterna skulle vara med var tillräckligt tilltagen.

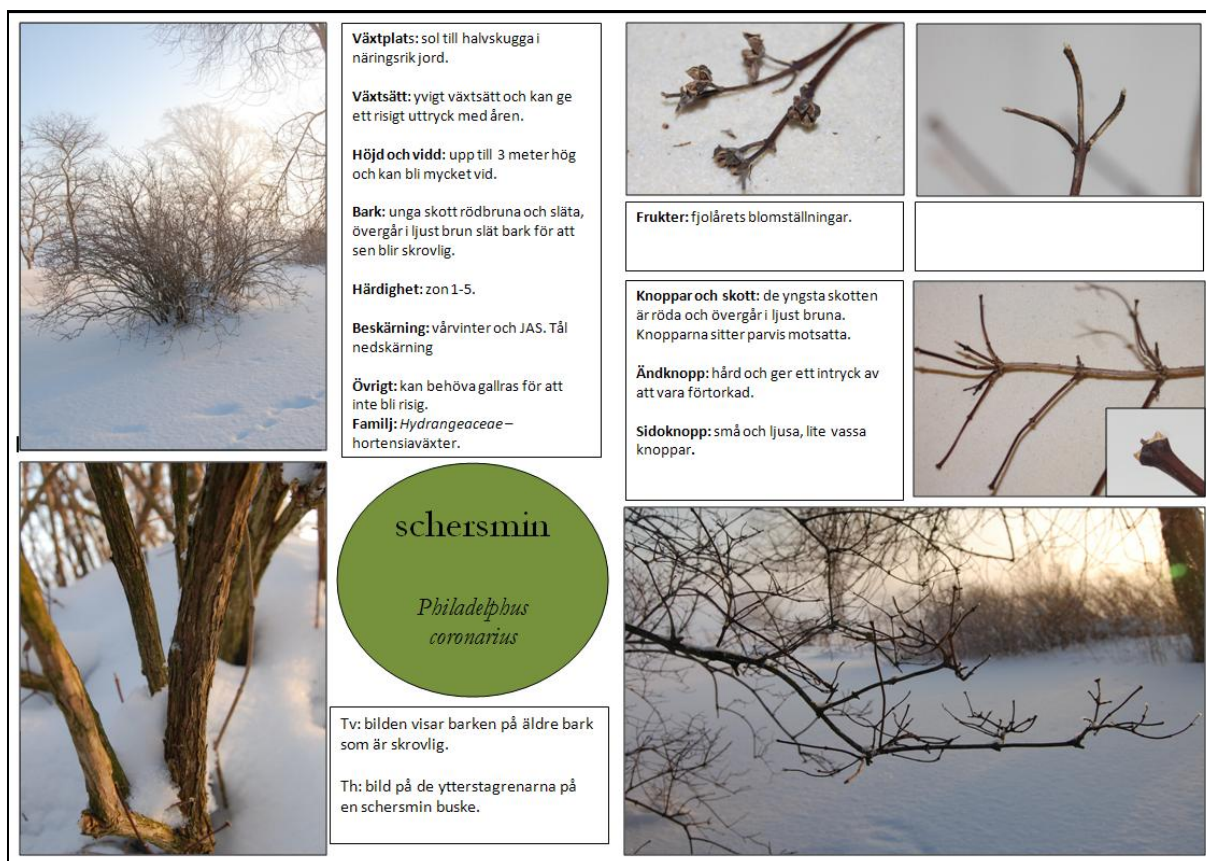

Figur 18. Växtbeskrivningsmodellen med texter och bilder.

Jag började med att testa att all text till växten som krävdes fick plats. Först gick jag bakåt till punktlistan (se sidan 28) för att se vad som skulle provas enligt den. Listan var mycket kort och mer information om växterna skulle behövas och ett bra upplägg. Ett bra upplägg fanns i bland annat *Träd och buskar* (Nilsson 1983, s 94). Några rubriker användes (Nilsson 1983, s94) och jag utvecklade några egna som passade växtbeskrivningsmodellen. Informationen om växten och dess karaktärer kom delvis från egna iakttagelser, erfarenheter och observationer, men det mesta kom från litteratur Rapp 2007, s 20-21, Holmåsén 1983, s 159-161, Mossberg 2003, s 469, *Blommor och buskar* 2008, s 143, Nitzelius 2000, s201-202 och Godet 1984.

Upplägget med texten fungerade bra i modellen och layouten blev snygg. Jag ändrade bakgrundsfärgen så att den blev mer iögonfallande, men ändå inte förstörde layouten på sidan. Färgen blev grön och jag tyckte att det fungerade bra. Alla rubriker med namnet på växten behöver inte ha samma bakgrundsfärg, utan den kan ändras.

Jag observerade att det var bra att textrutan som skulle beskriva knopparna var så pass stor. Mindre kunde jag inte ha den. Att ha en bra och informativ ruta om knoppar var viktigt, eftersom den delen är ett tydligt och enkelt sätt att känna igen växter på när de är barkvistade. Då insåg jag att min första modell, växtbeskrivningsmodell A, (se figur 16) inte längre var aktuell. Textrutan för knoppar i växtbeskrivningsmodell A är mycket mindre och den informationen som beskriver knopparna i figur 18 skulle inte få plats i textrutan i växtbeskrivningsmodell A, figur 16. Det enda alternativet för att kunna behålla modellen var att förminska texten. Frågan var då om den skulle bli läsbar? Innan jag eventuellt skulle ta itu med detta problem med att förminska texten i växtbeskrivningsmodell A så den fortfarande kunde vara ett alternativ som modell, ville jag testa buskar i växtbeskrivningsmodell B. Om inte buskar kunde presenteras i växtbeskrivningsmodell B var jag tvungen att börja tänka igenom min två valda modeller.

Figur 19. Växtbeskrivningsmodellen prövas men schersmin.

Undersökningen med en schersmin visade att växtbeskrivningsmodell B fungerade även för buskar. Det väsentliga för växten kom med och textrutorna räckte för att få med bra information om schersmin. Är nu detta en fungerande mall frågade jag mig? Visserligen fungerade den valda växtbeskrivningsmodellen både för träd och buskar, men än så länge hade jag bara testat två arter. Det är inte tillräckligt för att jag skulle vilja säga att växtbeskrivningsmodellen fungerar. Jag testade nu tre arter till, för att sedan kunna utvärdera om den valda växtbeskrivningsmodellen fungerade. Nu föll växtbeskrivningsmodell A bort (figur 16) och växtbeskrivningsmodell B, (figur 17) blev den modell som jag arbetade vidare med.

Rubriksättningen kan variera mellan växtslagen för att få med den väsentligaste information om växten. Rubriken ”sjukdomar” behöver inte vara en stående rubrik i informationsrutan. Alternativt kan den helt uteslutas eller bytas ut. Alla växter drabbas inte av sjukdomar utan i stället behövs kanske en annan rubrik för att beskriva växten, så som blomning om detta sker på barkvist (Holmåsén 1980, s 61). Det viktiga var att det bilderna inte kunde förklara hamnade i en text med en enklare sammanfattning av trädet eller busken.

Nu skulle de sista tre arterna prövas för att se om de också kunde användas i utformningen enligt växtbeskrivningsmodellen.

	<p>Växtplats: vid åar och vattendrag. God näringstillgång och en ljusväxtplats.</p> <p>Växtsätt: enstamigt träd (bild till vänster) eller som flerstamigt träd.</p> <p>Höjd och vidd: upp till 25 meter hög och upp till 6 meter bred.</p> <p>Bark: skotten är rödaktiga och övergår i slät, blank bark som är gråaktig. På äldre träd blir det mörkbrun skorpbark. (se bild till vänster, inställd ruta).</p> <p>Härdighet: zon 1-6.</p> <p>Beskärning: på vårvintern eller JAS.</p> <p>Familj: <i>Betulaeaceae</i>-björkväxter.</p>		
	<div style="text-align: center;"> <p>klibbal</p> <p><i>Alnus glutinosa</i></p> </div> <p>Bild tv. Al som växer flerstamigt vid en åkant. Den högra utan kottar den vänstra med. Bild th. Alens grenar växer nästan rakt ut från stammen. Kottar och hanhängen sitter längs med hela grenen.</p>	<p>Fruiter: kottar tre till fem tillsammans. Hanhängen (bilden) violetta, honhängen mindre skaftade.</p>	<p>Ved: Vid avverkning eller vid beskärning blir alens ved orange, men först vid kontakt med luften.</p>
		<p>Knoppar och skott: skotten är rödaktiga med violetta strödda skaftade knoppar.</p> <p>Ändknopp: smal omvänt äggrund</p> <p>Sidoknopp: smala omvänt äggrund, utstående och omslutna av två synliga knoppfjäll.</p> <p>Knoppfjäll: Brunröda till brunvioletta. Kala genom vaxavsöndring, gräprickiga och klibbiga.</p> <p>Bladårr: med tre spår</p>	

Figur 20. Växtbeskrivningsmodellen prövas med klibbal.

	<p>Växtplats: vanlig i gamla trädgårdar och torp.</p> <p>Växtsätt: Buske eller litet uppslammat träd. Skjuter rotskott.</p> <p>Höjd och vidd: . Kan bli upp till 7 meter på gynnsamma platser. Kan bli bred på grund av rotskott.</p> <p>Bark: barken på unga skott är slät och gråbrun. Äldre bark är skrovlig med åsar (se bild vänster)</p> <p>Beskärning: vid avslutad blomning för att inte hämma nästa års blomning.</p> <p>Övrigt: fungerar bra som häck</p>		
	<div style="text-align: center;"> <p>syren</p> <p><i>Syringa vulgaris</i></p> </div> <p>Tv: bilden visar en syren som föryngrats och kapats till marken sju år tidigare.</p> <p>Tv: yttre skotten på en äldre syren.</p>	<p>Rotskott: syren skjuter lätt rotskott och tål nedskärning. Rotskotten gör att busken sprider sig.</p>	<p>Frön och blomställning: fjolårets blomställning med frökapslar.</p>
		<p>Knoppar och skott: de yttersta skotten på syrenen kan gå lite åt det brunröda hållet.</p>	
		<p>Ändknopp: ändknoppen har alltid två knoppar, i grönt med mörk violetta inslag.</p>	
		<p>Sidoknoppar: strödda, parvis motsatta.</p>	

Figur 21. Växtbeskrivningsmodellen prövas med syren.

	<p>Växtplats: i såväl trädgårdar som på annan kulturpräglad mark. Vilda växer de oftast snåriga buskar med tomnar.</p> <p>Höjd och vidd: päronträd kan bli 3 - 20 meter höga. Beroende på sort så varierar höjden. Bredd varierar också. (Habitus bild till vänster)</p> <p>Bark: barken är ljusgrå och slät som ung och övergår i skrovligare bark med åren.</p> <p>Härdighet: beroende på sort upp till zon 1-4(5).</p> <p>Beskärning: beskårs med fördel i JAS för att undvika vattenskott men kan även beskåras under vårvintern.</p> <p>Familj: Rosaceae - rosväxter.</p> <p>Övrigt: det finns flera sorter av päron och sorterna har olika egenskaper.</p>		
	<div style="background-color: #76923c; color: white; border-radius: 50%; padding: 20px; text-align: center;"> <p>päron</p> <p><i>Pyrus communis</i></p> </div>	<p>Skott: böjs en pärongren ner mer än 90grader skjuter trädet ett vattenskott rakt upp som kompensation.</p>	<p>Sidoknoppar: detta är sidoknoppar med anlag för blomning.</p>
<p>Knoppar och skott: knopparna på päron är spetsiga och det är lätt att riva sig.</p>		<p>Ändknopp: mindre och spetsigare än sidoknoppar.</p>	<p>Sidoknoppar: strödda.</p>
<p>Th: bild på ett yngre exemplar av päron och bild på dess bark.</p>	<p>Tv: yttre grenar på ett päronträd. Observera grenarnas böjning och vilja att sträva uppåt.</p>		

Figur 22. Växtbeskrivningsmodellen prövas med arten päron- *Pyrus communis*.

Avslutning

Diskussion

Syftet med undersökningen i mitt examensarbete var att undersöka hur en växtbeskrivningsmodell för vedartade, lövfällande växter kan utformas så att den blir informativ, tydlig och lättillgänglig. Syftet var också att materialet skulle vara lättförståeligt och tillgängligt för både yrkesverksamma människor inom trädgårdsbranschen och studenter och trädgårdsägare.

I resultatet av undersökningen kom jag fram till att det gick att få fram en växtbeskrivningsmodell för vedartade, lövfällande träd och buskar. Resultatet grundas i den undersökning som utfördes i och som redovisades i rapporten. I grund och botten handlar mitt examensarbete om att tillämpa mina egna erfarenheter och kunskaper om växter, växtkunskapen. Detta kanske inte alltid framgår i rapporten då mycket fokus har legat på layouten, fotograferingen och skapandet av växtbeskrivningsmodellen.

Genom litteraturstudierna ökade jag på min egen förståelse för hur man kan presentera växter i allmänhet, främst träd och buskar. Litteraturstudierna var så mycket mer än bara en analys av böcker. Det var ett sätt att skapa förståelse för hur jag skulle kunna utforma en informativ och tydlig beskrivningskatalog för träd och buskars vinterutseende.

Den andra delen i rapporten där jag redovisar hur en layout togs fram som förslag till växtbeskrivningsmodellen var viktig för rapporten. Skulle detta steg inte funnits med i rapporten kunde arbetet lätt ha svävat iväg. Att hitta en layout och att arbeta vidare med blev ett sätt att begränsa arbetet så det inte skulle bli för brett.

Fotograferingsprocessen krävde mer än att ta kort. Den krävde också kunskap om växter. Växtkunskapen hade jag med mig både från tiden som student då vi studerade barkvistat material och efter att ha arbetat på garden center. Den övriga informationen kom från litteraturstudierna. Vid fotograferingen var bildernas skärpa och kvalitet inte det viktiga, utan det var istället att de växtdelar som skulle testas i växtbeskrivningsmodellen var med. Själva fotograferingsmomentet tog tid, men var en viktig del i processen för att få en bra växtbeskrivningsmodell som slutresultat. Vilka växtdelar som skulle tas med i växtbeskrivningsmodellen hade framkommit genom litteraturstudierna och utifrån vad jag saknat som student vid studerandet av barkvist. Jag verifierade också mina val i växtbeskrivningsmodellen genom att jämföra med bestämmningslitteraturens nycklar. På detta sätt kunde jag se om det signifikativa för växtens fanns med i växtbeskrivningsmodellen.

En fråga som uppstod under undersökningen var hur den perfekta modellen såg ut? Fanns den? Ytterligare en fråga var hur många modeller skulle göras för att få ett så rättvisande resultat som möjligt? Dessa frågor blev viktiga i skapandeprocessen av växtbeskrivningsmodellen. Kunde jag verkligen hitta den perfekta modellen? Med betoning på jag. Hur såg den i så fall ut? Jag började ifrågasätta mig själv och om jag var rätt person att bestämma om växtbeskrivningsmodellen jag kommit fram till var informativ, tydlig och enkelt beskrev träd och buskar på barkvist. Ett antal olika layouter hade jag arbetat fram och jag tyckte att alla påminde om varandra. En viss frustration över att jag inte kunde skapa något nytt förvirrade mig och gjorde mig osäker. Detta kanske var skapandeprocessen?

Det kanske var så att jag inte hade fler idéer, utan hade egentligen bestämt mig och accepterat den modell jag valt att arbeta vidare med. Svaret på om den perfekta växtbeskrivningsmodellen finns och hur den i så fall såg ut kunde jag inte svara på. Min osäkerhet grundade sig nog egentligen i vad andra skulle tycka om modellen och dess utformning. Kanske borde jag låtit flera

personer granska växtbeskrivningsmodellen? Anledningen till att jag inte valde att lämna växtbeskrivningsmodellen till någon annan var att det egentligen inte spelade någon roll. Det viktiga var undersökning och att få fram en ny modell för barkvistade träd och buskar, och det var därför inte relevant vad andra tyckte.

Gjorde detta växtbeskrivningsmodellen mindre trovärdig för att fler inte granskat den? Egentligen inte. Arbetet i rapporten beskriver processen fram till växtbeskrivningsmodell och inte en tryckfärdig produkt. Växtbeskrivningsmodellen är ett förslag på hur en beskrivningsmodell för barkvistade träd och buskar skulle kunna se ut. Förhoppningen är att växtbeskrivningsmodellen skall kunna användas som den är utan närmare ändringar när det gäller bildpresentationen av ett bredare urval av växter. Textinnehållet till växterna kan behöva justeras, men bilderna och vad som är representativt för varje växt skall kunna användas rakt av.

Jag blev tvungen att släppa vad andra skulle tycka och kom till insikt med att det inte skulle gå att skapa en växtbeskrivningsmodell som föll alla i smaken. Jag har inte tyckt om all trädgårdslitteratur jag har läst och önskar ibland att upplägget varit annorlunda. Detta var anledningen till hela undersökningen, att jag ville undersöka om det gick att ta fram ett informativ och tydligt material som presenterade träd och buskars vinterutseende, eftersom något sådant inte fanns lättillgängligt i tryckt bokform. Om upplägget och layouten av växtbeskrivningsmodellen inte föll alla i smaken så hade i alla fall en ny modell och ett nytt tänkande kommit fram kring barkvistade träd och buskar och hur man kan presentera dem. Det var detta som var det viktiga i undersökningen. Att de viktigaste delarna för att beskriva växten kommit med efter en litteratur-, layout- fotograferingsundersökning gjorde växtbeskrivningsmodellen mer trovärdig.

En fråga som ställts är: Hur många arter måste prövas för att få ett så hållbart resultat som möjligt? I undersökningen hade fem arter prövats och mallen fungerade på samtliga. Om detta är ett tillräckligt underlag kan diskuteras. Visst kan det vara så att det kanske borde göras ytterligare tio för att få ett riktigt uttömmande svar och kanske hade resultatet blivit annorlunda i så fall. Denna undersökningens syfte var att se om det gick att hitta en växtbeskrivningsmodell för både träd och buskar. Undersökningen visar att ett sådant modell gick att skapa.

Resultatet i undersökningen ska kunna användas vid skapandet av en bok med beskrivningar av träd och buskar vintertid. Om en sådan bok skall tryckas vill jag förorda att man använder en bestämningsnyckel i början av boken. Bestämningsnyckeln är ett enkelt sätt att hitta det man söker. Ta till exempel floror som oftast innehåller bestämningsnycklar. Dessa nycklar är ett bra hjälpmedel när man inte vet vad det är man har framför sig. Nycklarna beskriver egenskaper på växten som lätt känns igen som till exempel knoppens färg. Att skapa en nyckel till växtbeskrivningsmodellen var inte syftet med examensarbetet men är värt att tänka på att ha med om växtbeskrivningsmodellen i denna rapport väljs som mall till en bok med barkvistade träd och buskar.

Vid undersökningen av modellen med päron gjorde jag en upptäckt. Päron finns det flera sortnamn på. De arter som användes i växtbeskrivningsmodellen för övrigt finns visserligen representerade med sorter och varietéer, men den ”rena arten” används och förekommer ofta. Det blev därför svårare att ge rättvis och tydlig information om päronets egenskaper eftersom päronen kan se så olika ut beroende på sort. Beskrivningen av knoppar blev inte lika ingående utan mer generell för päron. Det gällde att hitta det som var typiskt för päron i allmänhet.

Slutsats

Den valda växtbeskrivningsmodellen som visas i figur 17 har testats på fem olika arter och undersökningen visade att alla arterna kunde presenteras i vald modell. Detta visar att det går att skapa en modell som fungerar både för träd och buskar. Om fem stycken arter är tillräckligt många kan diskuteras. Kanske hade resultat blivit annorlunda om ytterligare tio växter prövats i modellen. Det som ändå stöder mitt resultat och påstående att växtbeskrivningsmodellen håller är att både trädgårdsväxter och vilda växter har undersökts i modellen och den fungerade för båda. Detta visar att modellen har en flexibilitet och att modellen har ett brett användningsområde.

Om växtbeskrivningsmodellen är tydlig och informativ kommer det säker finnas delade meningar om. Fördelen med den valda utformningen av växtbeskrivningsmodellen i figur 17 är att den innehåller både text och bilder. Det bilderna inte talar om skrivs istället i text. Det man ska komma ihåg är att växtbeskrivningsmodellen skall fungera som ett hjälpmedel vid studier och igenkännande av växter. Därför är det viktigare att ha med bilder som beskriver växten än en massa text. Har man lyckats bestämma vilket träd eller buske man har framför sig med hjälp av växtbeskrivningsmodellen, kan man sedan använda sig av annan litteratur för en fördjupad kunskap om växten.

God växtkunskap och växtkännedom var viktigt vid fotograferingen. Det var det inte bildkvalitén som var det väsentligaste vid fotograferingen i denna rapport. Det viktiga var att på ett så tydligt sätt som möjligt presentera en växt när den är barkvistad. För att få bra bilder av trädet krävdes studier av fler än ett träd och även litteraturstudier om arten för att få fram de delar av växten som var signifikativa för just den arten. Först när man gjort dessa studier kunde man ge sig ut och fotografera.

I undersökningen av växtbeskrivningsmodellen gjordes ett konstaterande när päronträdet skulle beskrivas. När det inte finns något sortnamn på växten, vilket det inte gjorde med päron blev det istället nödvändigt att beskriva päron generellt. Det är nämligen vanligt att våra päronträd i trädgården har sortnamn. Därför blev inte beskrivningen av till exempel päronets knoppar så ingående eftersom det är skillnader mellan sorterna. Har man ett sortnamn blir beskrivningen lättare att göra och mer rättvis.

Källförteckning

Figurförteckning

- Figur 1. Första modellen med grönt papper.
- Figur 2. Första modellen med veckotidningsurklipp.
- Figur 3. Andra modellen med veckotidningsurklipp.
- Figur 4. Modellen med trädbilder.
- Figur 5. Näst sista layouten som prövades.
- Figur 6. Växtbeskrivningsmodellens alternativa layout.
- Figur 7. Ask i molnigt väder.
- Figur 8. Samma ask i soligt och klart väder.
- Figur 9. Rimfrostén täcker syrenens grenar.
- Figur 10. Blankt vitt papper.
- Figur 11. Matt vitt papper.
- Figur 12. Mannagryn som bakgrund.
- Figur 13. Den första modellen med de valda lignoserna utformas.
- Figur 14. Mitt i skapandeprocessen av den första modellen.
- Figur 15. Modellens rubrik testas på olika ställen.
- Figur 16. Färdigt förslag av växtbeskrivningsmodell A.
- Figur 17. Färdigt förslag av växtbeskrivningsmodell B.
- Figur 18. Växtbeskrivningsmodellen med texter och bilder.
- Figur 19. Växtbeskrivningsmodellen prövas men schersmin.
- Figur 20. Växtbeskrivningsmodellen prövas med klibbal.
- Figur 21. Växtbeskrivningsmodellen prövas med syren.
- Figur 22. Växtbeskrivningsmodellen prövas med arten päron- *Pyrus communis*.

Samtliga bilder i rapporten är tagna av författaren.

Litteraturförteckning

Ahrland, Åsa & Lundquist, Kjell (1991). *Lignosers vinterutseende och arkitektur*. Alnarp: ingår i stad och land serien.

Almgren, Gunnar, Jarnemo, Lars & Rydberg, Dan (2003). *Våra ädla lövträd*. 1. uppl. Jönköping: Skogsstyr:s förl.

Amann, Gottfried (1956). *Träd och buskar*. Stockholm: Bonnier

Blommor och buskar. 5., [utök. och omarb.] uppl. (2008). Södra Sandby: Blommor och buskar förlag

Coombes, Allen (2008). *Träd: [en unik fotografisk guide till Europas träd]*. Stockholm: Bonnier

Edlin, Herbert Leeson, *Skogens träd: fälthandbok i trädkännedom: 77 släkten med 235 arter*, Skogen, Djursholm, 1980

Ekholm, Dag, Karlsson, Thomas & Werner, Ebba (1991). *Vilda och förvildade träd och buskar i Sverige: en fältflora*. Lund: Svensk botanisk tidskrift (SBT)

Georgson, Kjell & Johansson, Torbjörn (1974). *Träd och buskar vintertid*. Sollentuna: Sveriges fältbiologiska ungdomsfören. (SFU)

- Godet, Jean-Denis (1984). *Knoppar & skott*. Stockholm: Bonnier fakta
- Holmåsén, Ingmar (1980). *Träd och buskar: Nordeuropas vildväxande arter*. Västerås: Ica bokförl.
- Krok, Thorgny O. B. N. & Almquist, Sigfrid (2004). *Svenske flora. [1], Fanerogamer och ormbunksväxter*. 28., [omarb.] 3 uppl. Stockholm: Liber utbildning
- More, David & White, John (2002). *The illustrated encyclopedia of trees*. Portland, Or.: Timber Press
- Mossberg, Bo & Stenberg, Lennart (2003). *Den nya nordiska floran*. Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Nilsson, Gunnar (1983). *Lövträd och buskar: [en växtatlas över alla de lövträd och buskar som finns att få i Sverige med deras egenskaper och krav på växtbetingelser]*. Stockholm: Sv. Byggtjänst
- Polunin, Oleg (1980). *Europas träd och buskar: handbok för artbestämning*. Stockholm: Forum
- Nitzelius, Tor & Vedel, Helge (2000). *Skogens träd och buskar*. 8. uppl. Stockholm: Prisma
- Rapp, Anders (2005). *Lär dej känna igen trädens knoppar: en bok för alla åldrar*. Kalvsvik: Naturpedagogen förlag & utbildning i Växjö
- Vollbrecht, Klaus, Alm, Gustaf & Veltman, Han (2006). *Beskärningsboken*. 2. uppl. Stockholm: Natur och kultur/Fakta etc.

Elektroniska källor

<http://gupea.ub.gu.se/2010-11-15>

<http://picasaweb.google.com/ricojensen/PlanterVintertilstand#> 2010-12-28

www.skud.se

www.slu.se/lukas 2010-11-15

www.uppsatser.se 2010-11-15

Växtkataloger

Hallbergs plantskola, växtkatalog 2009

Examensarbeten

Karlsson, Lars & Ågren, Martin (2005). *Lignoskivan: ett hjälpmedel vid inläring av träd och buskar*. Version 4. Examensarbete. SLU Alnarp.

Övrig litteratur

Botanikens språk: konsten att beskriva en växt. (1998). Lund: Botaniska trädgården, Lunds universitet

Bourdo, Eric A. (red.) (2000). *Träd från hela världen: en handbok*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Holmberg, Pelle & Eklöf, Marie-Louise (2007). *Svenska träd: upptäck, känn igen och använd*. Stockholm: Prisma

Johnson, Hugh (1975). *Träd från hela världen*. Stockholm: Generalstabens litografiska anstalts förlag

Mitchell, Alan (1977). *Nordeuropas träd: en bestämningsbok*. Stockholm: Bonnier

Vetvicka, Václav (1989). *Tidens stora bok om träd & buskar*. Stockholm: Tiden

Muntliga källor

Maria Henje, Institutionen för kulturvård Dacapo, Mariestad, Göteborgs universitet.
Lärare, 2010-12-07.